BCU TOTO · B II 129

Introducere

La 3 Iunie 1908 își sărbează „Societatea femeilor române pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului gr. or. rom. din Caransebeș", iubileul său de 25 de ani. Tot în acest incident mă simt îndemnată a scrie monografia acestei societăți. Istoria aceasta este o istorie de suferință și de prigoniri, cum nu se mai întâlnește în istoria nici unei societăți, nici unui neam de oameni. Și este dureros, că aceste suferințe au fost pricinuite — în numele unei corporațiuni a bisericii gr. or. din Caransebeș — de fii degenerați ai acestei biserici, de Constantin Burdia și Ilie Curescu, cari tindeau după putere în de-ale politicei, cari tindeau după prezidenție la comunitatea de avere a fostului regiment Nr. 13 din confiniul militar romano-banatic, și răsturnau tot ce li-se punea în calea lor, ca să-și ajungă scopurile pentru interesele lor proprii. La satul cel mai sărac și cu oamenii cei mai simpli, se află comitetul parohial îndemnat să mulțămească în modul cel mai frumos acelor creștini, cari aduc daruri la biserică. Comitetul parohial din Caransebeș, adecă conducătorii acestui comitet parohial, nu aflau mod destul de brutal, ca să insulte pe aceia, cari au luat sarcina destul de grea asupra lor, să reguleze și să înfrumsețeze cimiterul confesional, — un lucru acesta, care era datorința comitetului parohial.

Societatea a suferit și și-a apărat cu toate puterile drepturile ei și nu a suferit să între Burdia, cu

26-53 ...DEȚEANA ...VERIN ...Nr. 50

B 184/80

politica sa mincinoasă, în sinul ei. Prezidenta ace stei societăți nu s'a lăsat speriată nici cu minist nici cu comitele suprem, dela care ziceà Burdia, are poruncă și cu care ar aveà pact, ca să ... nicea societatea, adecă s'o aducă jertfă lui Ilie Cures pentru serviciile, care și-le făceau reciproc în de-ale politicei. A cunoscut prezidenta pe Constantin Burdia, căruia nu-i este nimica sfânt; l-a văzut odată, cân se țineà o cuvântare poporului și generalul Doda a strigat cu capul descoperit: „Să trăească Împăratu Rege Francisc Iosif I“ și poporul iubilà cu dânsu „Să trăească Împăratul Rege“, — l-a văzut atunc cum stà cu țigarea în gură și cu pălăria pe cap, ș a auzit pe general strigând: „Jos cu pălăria de pe cap când e vorba de Regele nostru“. A știut prezidenta, că Burdia nu grăește adevărul și a cerut tocmai dela ministru și dela comitele suprem scut pentru societatea dusă la nimicire prin Constantin Burdia.

Mulțămită ministrului președinte Coloman Széll mulțămită comitelui suprem Emerich Jakabfy; mulțămită judecătoriei cercuale regești din Caransebeș, car au scăpat societatea de pierire și de pagubă. Mulțămit Tribunalului de pedeapsă, a scăpat prezidenta socie doamna Elena de Iacobich și protopopul Andreiu Gl de temniță, a cărei ușă li-s'a fost deșchis, pentruc apărat drepturile societății și prestigiul comunei biser

Deșchideți deci, iubiților cetitori, aceste pagi cari aflați scrise prigonirile și suferințele ce le-a îndurat societatea femeilor române pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului gr. or. român, și luptele purtate până a putut ajunge să-și serbeze acum iubileul său de 25 de ani.

B II/124

Descrierea cimiterului

Cimiterul gr. or. rom. din Caransebeș erà până în anul 1882 un loc sălbatic și fioros. Dela poarta cimiterului duceà o cărare îngustă până în biserica sf. Ioan Nou; dar încolo, nici cale, nici cărare, ci urzică și buruiană sălbatică. Ușa cimiterului erà în colțul zidului de cătră strada Ovid, unde se află acum cripta familiei Stancovici. La deschiderea ușei puteai, prin clătinatul buruienilor, să urmărești fuga șerpilor conturbați în liniștea lor. Când se înmormântà cineva, se treceà cu mortul peste gropile altora, necăutând, că sânt mai mult ori mai puțin îngrijite; preoții adese ori plecau cu sfîtele rupte de spinii acațiilor sălbatic. In locul unde e acum fântâna erà un soc strașnic înfrățit cu un acaț sălbatic, ai căror lăstari se încâlciseră cu scăeți și spini crescuți pe lângă ei și pe lângă pietrile grămădite acolo.

Cimiterul erà în dosul bisericii sfântului Ioan, după crucea cea mare a lui Răbăgia, curmeziș rupt de apă. Acolo erà un șanț mare, prin care se scurgeà apa de pe strada Ovid, prin cimiter în canalul morilor. Dela locul, unde acum e cripta marșal-locotenentului Teodor cavaler

de Seracsin până la mijlocul cimiterului era o mlacă de se puteà cutropì omul în noroiul ei; de aceea a fost partea aceasta — înaintea bisericii istorice — locul pentru îngroparea ţiganilor, arestanţilor, proletariatului, etc. Zidul cimiterului erà nemuruit, scund, sudomit de copii şi de câni.

Epitropia şi comitetul parohial nu se îngrijà de cimiter altcând, decât atunci când vindeà iarba la licitaţiune. Păzitor nu erà. Cheile cimiterului erau lăsate în grija unei babe, Maria Beltean supranumită „Cornitoane".

Când murià cineva, erà îndată baba în uşa familiei respectivului, ca să dispună asupra locului, unde va aveà să se înmormânteze reposatul. Pentru săparea mormântului trebuià familia să-şi angajeze zileri din pi poporul de rând săpà gropile, după cum le este ceiul, cu 5 membri din rudenii ori din vecini. dânşii săpau groapa, cum le convenià, la vr'o sau la ordine nu erau constrânşi nici din partea epitropiei, dar nici a babei, care de dragul colacului care-l primià pentrucă a deşchis uşa, nici nu ar fi zis nimica. Baba erà un adevărat executor pe capul acelora, pe care îi aduceà soartea în atingere cu dânsa; în fiecare lună mergeà cu o corfiţă pe mână, ca să cerşască când una când alta. În cimiter nu se lăsà din călcâiele acelora, care-l cercetau; nu puteai vărsà o lacrimă în linişte de oftatul ei prefăcut. Florile de pe mormânturi erau înstrăinate, — baba nu voià să răspundă pentru ele.

În starea asta se află cimiterul până în anul 1882.

Înfiinţarea societăţii

În 6 Noemvrie 1882 muri fetiţa de 5 ani a căpitanului Ioan Popovici, care avea de soţie pe fica maiorului Mihail cav. de Iacobich. Zilnic cercetă mama nefericită mormântul fetiţei, zilnic îi creşteà amarul tot mai mult, vazând cimiterul atât de sălbatic, mormântul fetiţei despoiat de flori şi pe baba tot în călcâiele dânsei.

În 6 Decemvrie 1882 întâlni doamna pe referentul bisericesc dela Conzistor, Filip Adam, în cimiter, care venise acolo la un parastas. Încercând să mângăe pe doamna, — ea îi arătă pe baba, care o scoteà din fire şi întrebă de ce nu este păzitor, de ce nu este ordine în cimiter?

Dl referent îi spune, că deoarece cimiterul este confesional, grija ar f. a comunei bisericeşti, — fiind însă comuna săracă, având şi alte sarcini, nu poate spesà şi cu cimiterul.

— „Ori numai din pricina banilor să fie starea aceasta ruşinoasă pentru comuna bisericească? Eu aduc banii, eu merg din casă în casă, dela mamă la mamă şi noi formăm o societate şi nu lăsăm ca iubiţii nostri

să zacă într'un cimiter ca acesta", îi răspunse plângând doamna.

— „De afli în formarea unei societăți mângăere, apoi până mâne ai dela mine un capăt, cum ai s'o formezi", îi zise dl referent.

Rezultatul fu, că doamna învită pe toți acei locuitori din Caransebeș, cari prin interesul lor pentru iubiții cari zac în cimiter, sau prin poziția lor ar puteà să ajute la ajungerea scopului, — să poftească la o sfătuire în casina română.

Atât a fost de simțită lipsa de a delătură starea, în care se află cimiterul, încât nici unul dintre cei invitați n'a lipsit, — toți s'au prezentat.

Dl Ioan Bartolomeiu, secretarul episcopului Ioan Popasu a salutat pe toți cu o vorbire foarte frumoasă și potrivită pentru scop; apoi dl Stefan Velovan, director la pedagogie, arată într'o vorbire călduroasă, cum Romanii cei vechi au știut să-și prețuească și după moarte pe iubiții lor și pe eroii lor.

A urmat apoi constituirea. S'a ales un comitet provizor, care a primit sarcina să căștige membri și să facă statute. În comitetul acesta au fost aleși: Elena Popovici născ. Iacobich, prezidentă; Stefan Velovan, viceprezident; Filip Müller, casier; Nicolae Popovici notar; membrii în comitet: Ana Velovan, Elisa Doda, Ecaterina Murgu, Maria Romanu, Sidonia Bălan, Minodora Mândreanu, Alexandrina Adam, Ecaterina Popovici, și Sofia Stoian. Acest comitet a căștigat de membri fundatori pe P. S. S. Domnul episcop Ioan Popasu, care a semnat îndată suma de 100 fl. Generalul Doda, marșal-locot. Alexandru Guran, marșal-locot. Mihail Trapșia, marșal-locot. Teodor cav. de Seracsin, comercianții: Ioan Peța, Geore Băiașu, Sozontie Crăciun, Nicolae Brancovici, Alexandru Stan-

covici, George Andreevici, Filip Müller. Doamnele: Iuliana Brancovici, Emilia Bartolomeiu, Eufemia Pepa născ. Seracin, Alexandra Seracin.

În timp de 3 zile pe lângă suma întrată dela fundatori, a colectat acest comitet încă bani dela locuitorii din Caransebeș și, la adunarea generală ținută în 20 Ianuarie 1883, s'a prezentat suma totală de 800 fl. (opt sute floreni).

Această adunare generală a fost memorabila, căci nici bine nu s'a format societatea, a și întrat șovinismul cu patimile sale în sinul ei încercând să domnească în societate. Ioan Ionaș, referent școlar, a fost acela, care a aruncat mărul certei în mijlocul adunării. Călugărul Petru Popovici profesor, era pe partea sa. Ambii se năpustesc asupra farmacistului Filip Müller și cer repășirea D-sale din comitetul societății și din societate, deoarece dânsul nu se ține nici de națiunea română, nici de religiunea gr. or.

Înzădar au fost toate încercările de păciuire, înzădar se zicea, că societatea e o societatea de pietate și ori-care, care are rudenii așezate în cimiter, poate fi membru al ei, și Filip Müller era ginerele familiei fruntașe Brancovici din Caransebeș. Disputa nu se sfârșià. Atunci D-l Filip Müller a zis: „Repășesc dintre membrii fundatori, renunț la ocuparea locului de cassier, însă nu pentrucă m'ați fi convins, că aveți drept, ci numai ca să scutesc damele de neplăceri și ca să nu împedec realizarea scopului nobil ce-l are societatea". Ioan Ionaș a mers și mai departe (însă fără să ofereze dela dânsul vr'o restituire): În lista prezidentei figurau 5 fl. donați de Emanuel Keppich. Dl Ioan Ionaș cere prezidentei, ca acești 5 fl. să fie dați jidanului îndărăt; să se curețe banii românești de cei jidovești. Prezidenta s'a opus,

pentrucă nu colectase dinadinsul banii dela jidan, ci întâlnindul şi acesta auzind de scop, a oferit bani în amintirea cunoscuţilor săi, cari zac în cimiter.

Adunarea generală n'a primit propunerea lui Ionaş şi banii au rămss în cassa societăţii.

In locul cassierului Müller a trebuit ales alt cassier. Petru Popovici a făcut propunerea să fie ales Ioan Ionaş; adunarea însă a ales pe căpitanul Marcu Zsivan de Melencze, un spirit pacinic şi foarte rezervat.

Statutele s'au primit şi s'au trimis epitropiei parohiale, unde eră dl Nicolae Brancovici prim epitrop.

Cererea comitetului parohial, de a se modificà statutele astfel, ca societatea să predea banii adunaţi de societate, comitetului parohial în administrare, pentru că mai mare lipsă ar fi de pictarea bisericii din cimiter, decât de casă pentru păzitor, — societatea a respins-o. Ar fi fost un fel de înşelare a publicului, care a dat bani pentru regularea cimiterului. Comitetului parohial îi stà însă în vedere, venitul dela iarba din cimiter, care o vindeà de pe mormânturi. Prezidenta ţineà şi mai mult la scop, pentrucă moartea îi răpise în 11 Noemvre 1883 un fiu în etate de 7 ani.

După mai multe controverse statutele nemodificate s'au subşternut Venerabilului Consistor diecezan spre aprobare.

Statutele au următorul cuprins:

Statutele „Societăţii femeilor române" pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului gr. or. român din Caransebeş.

Numele

§. 1. Societatea femeilor române pentru regularea şi înfrumuseţarea cimiterului gr. or. rom. din Caransebeş.

Scopul

§. 2. Scopul societății este: adunarea de mijloace pentru regularea și înfrumusețarea cimiterului gr. or. rom. din Caransebeș.

Membrii

§. 3. Societatea constă din: Membri fundatori, ordinari și ajutători.

§. 4. Membru fundator este acea femeie sau bărbat, care contribue odată pentru totdeuna o sumă de 30 fl.

Membru ordinar este fiecare femeie română, care contribue la an o tacsă de 2 fl.

Membru ajutător este fiecare bărbat, care contribue pe an o tacsă de cel puțin 2 fl., și orice femeie, care contribue mai puțin decât 2 fl. la an.

§. 5. Primirea de membri fundatori, ordinari și ajutători se efeptuește prin comitet pe baza unei declarațiuni verbale sau în scris.

Tacsele anuale se plătesc înainte.

§. 6. Fiecare membru poate participà la adunările generale și adecă: membrii fundatori și ordinari cu vot deciziv, ceilalți cu vot consultativ.

§. 7. Calitatea de membru înceată:

a) prin moarte,

b) prin neplătirea tacsei anuale.

Fondul

§. 8. Fondul societății se formează:

a) din contribuirile membrilor de toate categoriile,

b) din venitele petrecerilor, concertelor, prelegerilor, sorticurilor și altor producțiuni aranjate în folosul societății,

c) din eredităile, legatele și donurile ce i se vor face,

d) din colectele ce se vor întreprinde în favorul ei.

§. 9. Sumele întrate din eredităţi şi legate formează fondul inalienabil al societăţii. Toate celelalte venite se întrebuinţează direct spre ajungerea scopului societăţii.

Conducerea

§. 10. Afacerile societăţii se conduc:

a) prin adunarea generală,

b) prin comitet,

c) prin prezidiu

§. 11. Adunarea generală se convoacă din partea prezidiului prin un circular cel puţin cu 8 zile înainte.

§. 12. Adunarea generală este ordinară şi estraordinară.

Cea ordinară se va ţineà odată pe an şi adecă în luna lui Ianuarie.

Cea estraordinară se poate convocà, de câte-ori va cere lipsa, la deciziunea comitetului sau la cererea în scris a 10 membri cu vot deciziv.

§. 13. Deciziunile adunării generale se fac cu maioritatea voturilor celor prezenţi.

§. 14. Adunarea generală se ocupă cu:

a) alegerea comitetului,

b) revizuirea raţiociniilor şi darea absolutorului,

c) votarea bugetului,

d) modificarea statutelor,

e) desbaterea şi deciderea asupra propunerilor eventuale din partea comitetului sau a membrilor.

§. 15. Autenticarea procesului verbal al adunării generale, dacă nu se poate în aceeaş şedinţă, se va efeptuì prin o comisiune ce va constà din prezident, notar şi 3 membri aleşi din sinul adunării generale.

§. 16. Comitetul se alege de adunarea generală pe un an şi constă din:

a) Prezidentă,

b) Viceprezidentă,

c) Notar,

d) Cassier,

e) 12 membri ai comitetului.

Vicepreşedintul, notarul şi cassierul se aleg dintre bărbaţi. Prezidenta şi membrii comitetului se aleg dintre femei.

§. 17. Membru al comitetului poate fi ori-ce membru fundator sau ordinar.

§. 18. Comitetul ţine în fiecare lună o şedinţă, la care se recere prezenţa a cel puţin 9 membri.

§. 19. Agendele comitetului sânt:

a) primirea membrilor;

b) administrarea averei reuniunei;

c) îngrijirea pentru aranjarea de producţiuni în folosul societăţii;

d) efeptuirea concluzelor adunării generale;

e) compunerea şi subşternerea la adunarea generală a proiectelor referitoare la desvoltarea şi înaintarea scopului societăţii;

f) esaminarea raţiociniilor cassierului şi subşternerea lor la adunarea generală;

g) compunerea budgetului;

h) ficsarea terminului convocării adunării generale ordinare şi estraordinare.

§. 20. Prezidiul *a)* convoacă şi conduce adunările generale şi ale comitetului,

b) reprezentă societatea în afară,

c) dispune în afacerile curente, cari nu-s rezervate pentru adunarea generală sau comitet,

d) asemnează erogaţiunile la cassă,

e) revede ori şi când cassa societăţii.

§. 21. Viceprezidentul substitue pe prezidentă în absenţa ei.

§. 22. Cassierul *a)* poartă esact raţiociniile societăţii şi le subşterne comitetului spre esaminare şi subşternere la adunarea generală,

b) încassază toate competinţele societăţii, raportează, când se va cere din partea comitetului, despre starea cassei.

§. 23. Notarul împlineşte toate afacerile scripturistice ale societăţii, compune procesele verbale ale adunărilor generale şi ale comitetului şi le provede dimpreună cu prezidiul cu subscrierea lor.

Dispoziţiuni generale

§. 24. Lucrările pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului le efeptueşte comitetul societăţii în conţelegere cu epitropia parohială, după ce acest comitet va fi obţinut învoirea comitetului parohial respective aprobarea autorităţilor competente bisericeşti cu privire la planurile speciale de regulare şi înfrumseţare.

§. 25. Actele oficioase ale societăţii trebue să fie provăzute cu subscrierea prezidentei şi a notarului.

§. 26. Societatea se poate desfiinţă, când şi-a ajuns scopul pe deplin sau când este lipsită de sprijinul publicului.

§. 27. Desfiinţarea se decide în o adunare generală „ad hoc“ cu majoritate de $^2/_3$ a membrilor societăţii, iar averea societăţii se predă bisericii gr. or. române din loc spre administrare cu acea inviaţiune, că în prima linie să se întrebuinţeze aceasta spre scopul

indicat în statutele prezente şi numai în linia a doua spre alte scopuri bisericeşti confesionale gr. or. rom.

§. 28. Statutele de faţă se întăresc prin consistorul diecezan gr. or. român din Caransebeş.

Caransebeş, în 20 Ianuarie 1883.

Dr. Antoniu Marchescu
advocat
CARANSEBEŞ

Prezidentă: Notar:
Elena Popoviciu n. de Iacobich m. p. Ana Velovan m. p.

Nr. 845 B.

Aceste statute se aprobă în întregul lor cuprins.

Caransebeş, din şedinţa consistorială ţinută în 23 Noemvrie 1884.

Episcopul diecezan
[L. S.] Ioan Popasu m. p.

Pentru conformitatea textului român cu originalul de sub Nr. $\frac{845 \text{ B.}}{1884}$ cu adausul, că în §. 24. cuvântul „drept“ s'a şters şi s'a scris deasupra cuvântul „după“, iar în §. 27. rândul 10 s'a şters cuvântul „societăţii“.

Caransebeş, în 21 Ianuarie 1898.

Dimitrie Popoviciu,
arhiv. consist.

În numele societăţii femeilor române pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului gr. or. român din Caransebeş:

Elena de Iacobich,
prezidentă.

Alexander Stankovits,
notar.

§. 29. Deciziunile adunării generale referitoare la schimbarea statutelor, la desfiinţarea societăţii şi la fo-

losirea spre alt scop a averii societății sânt înainte de esecutare a se subșterne spre aprobare Inaltului ministeriu reg. ung. de interne.

Dacă societatea în privința scopului și a procedurei nu și-ar observà competința, atunci va fi prin guvernul țărei — încât va fi statul sau interesul membrilor periclitat — fără amânare suspendată și conform rezultatului, ce-l va da cercetarea, ce va urmà suspendării, va fi sau definitiv dizolvată sau obligată să observe în modul cel mai strict statutele, căci în caz contrar va fi dizolvată.

Elena de Iacobich
prezidentă.

Alexander Stancovits
notar.

71563 szám
V. b.

Látta a m. kir. belügyminister.
Budapesten, 1898. évi julius 19-én.

A minister helyett:
Széll s. k.
államtitkár.

La întrevenirea P. S. S. episcopului Ioan Popasu s'au aprobat statutele cu datul de 23 Noemvrie 1884 Nr. 845. B. și s'au trimis prezidiului drept mângâiere, deoarece cruda moarte îi răpise prezidentei în 20 Octomvrie 1884 ultimul fiu în etate de 5 ani. Primind societatea statutele, a hotărît în ședința ținută în 3 Faur 1885 să facă un apel către popor, ca să-l roage după sprijin, și apoi să facă casa păzitorului.

Planul s'a subșternut comitetului parohial spre aprobare. Comitetul parohial a cerut modificarea acestui plan, la care să se adaogă și casa mortuară, care, după o ordinațiune din partea Înaltului Ministeriu, are să se facă în fiecare cimiter. Societatea nu s'a opus; — a făcut alt plan, dar n'a voit să zidească casa în cimiter, ci a rugat comitetul parohial să pretindă dela reprezentanța orașului, ca să i se încuviințeze din izlazul comunal, locul înaintea cimiterului pentru casa păzitorului și casa mortuară.

Primarul orașului Dimitrie Dascal încunoștințază comuna bisericească, cu datul de 17 Iulie 1885 Nr. 1219, că locul dorit pentru edificarea casei pentru păzitor e încuviințat.

Din cauze sanitare însă s'a oprit din partea magistratului zidirea casei mortuare sub un acoperiș cu casa păzitorului și astfel s'a aprobat planul prim al societății.

În urmarea apelului, poporul a sărit întru ajutorul societății și partea cea mai mare a materialului pentru zidirea casei s'a cărat gratuit.

Lemnarul și măsarul pregătiseră tot lemnul, ușile și ferestrile pentru zidire; comitetul parohial însă nu cere licența și întârzie cu aceasta începerea zidirei. Este de observat acì, că în comitetul parohial întrase Ioan Ionaș, Ioan Nemoian și Ilie Curescu, cari acolo făceau opoziție prezidentului Iosif Seracin și lucrau contra societății femeilor.

În 27 Septemvrie 1885 se adresează societatea direct magistratului după licență; prezidenta merge în persoană la primarul Dimitrie Dascal, și-l roagă să ia în considerare, că timpul e înaintat și materialul se va ruina, dacă rămâne până pe primăvara viitoare. Cunoscând primarul relațiunile încordate în sînul comitetului

parohial, apoi că acelea încep a se întinde şi asupra societăţii, — îndată a dispus căpitanului de poliţie de atunci, Gavrilă Zăvoian, să meargă la faţa locului şi, după planul aprobat, să predea societăţii locul pentru zidire; licenţa va trimite-o prin comitetul parohial, cu oprirea de a zidi casa mortuară sub un acoperiş cu casa pentru păzitor.

Făcând societatea arătare la epitropie, s'a început în 1 Octomvrie 1885 zidirea casei pentru păzitor.

Pentru comitetul parohial — care a primit prin epitrop licenţa exoperată de societate şi ştirea, că societatea deja zideşte, — primul paş, ce l-a făcut, a fost: să dispună oprirea lucrului până nu va veni comitetul la faţa locului.

Societatea n'a sistat lucrul; ea îşi împlinise datorinţele şi n'a văzut nici un motiv acceptabil pentru sistare; din contră trebuiă grăbită zidirea, stând înaintea iernei.

Prezidenta a primit cu toată buna cuviinţă comitetul parohial şi a spus scuzele pentru cari n'a putut sistà lucrul.

— „Dela noi ai să primeşti porunci“ isbucneşte atunci Ioan Nemoian & Consoţii.

— „Dela statutele societăţii îmi vin îndrumările, dar porunci n'am să primesc dela nime!“ i se răspunde din partea prezidentei.

Cu răspunsul acesta s'a depărtat comitetul parohial din cimiter.

Favorizată de un timp admirabil, casa fu în timp de 6 săptămâni gata.

În 15 Noemvrie 1885 a întrat primul păzitor, Fritz Holzer, în serviciul societăţii, ca păzitorul cimiterului, cu un salar abia de 3 fl. la lună.

S'a scăpat publicul de „baba Cornitoane“ şi aveà cui să comandeze îngrijirea morminţilor şi paza florilor.

Dar intrigile față de societate începură să se țină lanț. Referentul școlar Ioan Ionaș răspândește vestea, că acum se va apucà societatea să desgroape toți morții și să-i arunce într'un mormânt comun, ca să se poată regulà terenul.

Cei mai inteligenți, dintre poporul de rând, nu credeau, cereau apoi prezidentei deslușiri asupra modului de regulare, dar cei mai simpli credeau și se lăsau sumuțați.

Societatea a făcut planul pentru regularea cimiterului și l-a așternut epitropiei. Prim epitrop erà Achim Sîrbu supranumit „Limban", un bărbat simplu.

Societatea îl roagă în Aprilie 1886 să poftească la cimiter, ca să controleze dimpreună planul la fața locului. Din partea societății a fost, ca comisiune, prezidenta Elena Popovici de Iacobich, viceprezidentul Stefan Velovan, cassierul Marcu Jivan de Melencze, doamna Ana Velovan și Elisaveta Doda.

In locul epitropului a venit Ioan Nemoian. Incă din pragul ușii cimiterului întinde un baston, pe care se răzimà, zicând într'un ton bombastic: „Când trimite biserica măcar numai un baston, apoi și aceluia avem să ne închinăm. Am venit în locul epitropului și al comitetului parohial".

Dl Velovan îi răspunde — învitând damele și pe cassier să plece: „Biserica trebuià să ne trimită omul, pe care l-am învitat, și avem — după Statute — să ne înțelegem cu dânsul; cu DTa — fără plenipotență — și cu bastonul DTale, nu putem vorbì". Societatea a rugat încă odată epitropia să poftească la fața locului. Epitropia a făcut înștiințarea, că a treia zi de Paști va venì o comisiune din partea comitetului parohial la cimiter; societatea să însemne cu sfoară cărările proiectate.

2655

Societatea s'a supus şi cheltuelilor acestora. Comisiunea avea să fie la 3 ore în cimiter.

Spre spaima păzitorului au început încă pe la două ore să vină oamenii beţi de pe Şoabe (partea oraşului de către Timiş), femei şi copii, cari înjurau asupra societăţii, dar mai cu samă asupra prezidentei, care voeşte să le desgroape morţii etc. etc. George Bona, Antonie Novăcescu, George Nicoară şi Ioan Buru, toţi membri din comitetul parohial, premergeau oamenilor beţi şi s'au apucat să i-a sfoarele în picioare strigând, că nu le trebue cărări prin cimiter.

Nu peste mult o furtună groaznică se descarcă asupra oraşului care, într'o clipă a prefăcut stradele în tot atâtea părăie de apă. Poporul adunat nu ştia cum să fugă din cimiter.

Comisiunile — din ambele părţi — nu s'au putut înfăţişà în cimiter. Lucrul din ziua aceea a fost numai isprava, care s'a făcut din partea membrilor comitetului luând sfoarele în picioare. Prezidenta a mers la P. S. S. episcopul Ioan Popasu şi s'a plâns asupra lui Ionaş, care a început, cu Nemoian şi Curescu, să agiteze între popor contra societăţii. Bunul arhiereu a molcomit pe prezidentă şi i-a spus, că comitetul parohial, după ce s'au aprobat statutele şi planurile, nu are nimic să se amestece în lucrările societăţii, pentrucă — după statute — societatea are să lucreze numai în conţelegere cu epitropia; a sfătuit-o apoi să meargă la prim-epitropul Achim Sîrbu.

Achim Sîrbu era dintre aceia, cari credeau, că li se vor desgropà morţii şi erà dur din fire. Cu statutele societăţii şi cu statutul organic în mână, cu inima mai ajunsă în călcâie, bate prezidenta la uşa prim-epitropului. Acesta o primeşte cu o faţă cam acră şi ascultă vorbele prezidentei, care îl face atent, că membrii comitetului

parohial, cari agitează și voesc să împedece lucrările prin cimiter, nu vor acceptà o critică asupra cimiterului pe seama lor, ci vor lăsa-o toată în sarcina epitropului, pentrucă în înțelesul statutului organic epitropia are să grijască de cimiter și pentru aceea e și societatea avizată în § 24 din statute să lucreze în conțelegere cu epitropia; îi spune apoi că minciună a grăit Ionaș, când a zis, că se vor desgropà morții și pe toți, care cred minciuna sa, îi ține de oameni nepricepuți, aproape nărozi. Ca electrizat sare bătrânul epitrop de pe scaun și — scăpându-i o înjurătură slabă pentru intriganți, — roagă pe prezidentă să poftească cu dânsul în cimiter, ca să-l convingă, că cu cărările nu va strica nici un mormânt.

Ajunși în cimiter, văzând cum cărările au să vină, partea cea mai mare, pe locuri săpate de apă și pline de acați sălbatici, — a dus pe prezidentă la mormântul familiei sale și *prieleneşte* îi zice: „Numai aici să nu-mi stricați nimica, încolo puteți face ce voiți“, și cu alte înjurături și mai slabe pentru comitetul parohial părăsește cimiterul. Prezidenta raportează bunului arhiereu despre succesul vizitei la prim epitrop. Sunând servitorului îl trimite să-i cheme grădinarul, căruia îi poruncește, ca la moment să stee la dispoziția prezidentei, când îl va chemà la regularea cimiterului. Prezidentei îi cere socoata pentru pomii aleului din cimiter, cari erau procurați din Timișoara.

Prezidenta convoacă îndată o ședință, în care se hotărăște deschiderea cărărilor prin cimiter, însă ca să nu se lățască știrea prin oraș și să nu aibă Ion Ionaș et comp. ocaziune să trimită — ca la Paști — oameni beți prin cimiter, s'a decis comitetul să angajeze lucrători din comunele Serveşti-Ruieni, cari nu au să percurgă orașul, ci se abat din drum în cimiter.

Erâ într'o Joi, — zi de târg în Caransebeș. Îndată se aflară două fete frumoase, cărora li se promise o plată foarte bună, dacă sânt în stare, să aducă pe Vineri și Sâmbătă, cât de mulți lucrători și 10 care, care să care năsip pentru cărări.

Vineri dimineața erâ tabăra de lucrători în cimiter, pe cari grădinarul îi împărți în grupe, pe lângă care veghiau damele din comitet, ca să meargă lucrul grabnic. Până Sâmbătă sara erau toate cărările gata și în oraș nu se simțise nimica despre acest lucru. Cu de seară începù să ploaie mereu. Damele comitetului s'au retras în odaia păzitorului, — numai prezidenta stà cu grădinarul în apropierea casei îndemnând lucrătorii la greblatul năsipului. Deodată ieșiră toate damele din casă, strigând la prezidentă să vină în odaie; cea mai rezolută, doamna Sofia Stoian, se repezì la ea, o luă de subsioară și o trase cu sila în casă, încuind ușa după ea. Văzându-le speriate, întrebă de cauză. Arătară spre fereastră. Se vedeau venind ca fulgerul, George Bona, George Nicoară și Antonie Novăcescu, acei membri din comitetul parohial, cari luaseră la Paști sfoarele în picioare și agitau poporul. Prezidenta începù să râdă și nu putù să priceapă spaima de trei oameni, când damele dispuneau de o armată de lucrători; deschise ușa și ieșì pe coridorul casei. După ce membrii de comitet au ocolit cimiterul ajunseră față în față cu comitetul societății.

— „Foarte frumos doamnelor! Nu am venit să ne certăm cu D-Voastră, ci voim numai să știm, care e acela, care v'a dat îngăduința să lucrați?“

După ce auziră, că epitropul și-a făcut datorința, s'au depărtat, luându-și cuviincios rămas bun dela dame, spre părerea de rău a lucrătorilor, că nu le-au dat ansă la

o acțiune, căci înțeleseseră dela grădinar despre purtarea d-lor și primiră totodată instrucțiune dela dânsul pentru cazul, dacă ar îndrăzni să insulte damele cu vr'un cuvânt necuviincios.

La plantarea pomilor în alee, se îngroziseră lucrătorii omorînd la șerpi. Duminică a fost un adevărat peregrinaj la cimiter, ca să vadă minunea întâmplată fără ca să fie fost scoși morții din morminte. Foarte frumoase cuvinte s'au auzit, numai laudă pentru comitetul parohial nu s'a auzit.

În ședința comitetului a fost propus prezidenta aranjarea unei petreceri, pentru ca să se dobândească spesele pentru cărări. Dl Traian Barzu erà notarul societății și referent la Consistor. Era însuflețit de sentimente naționale românești. Îndată ridică protest și face opoziție contra petrecerii, pentrucă petrecerea, nefiind alt local, ar trebuì să se țină la „Pomul verde", și ospătarul nu s'ar fi purtat cuviincios la ultima alegere dietală și trebueşte boicotat de fiecare Român. Prezidenta, din capul locului, nu a voit să jertfească pietatea politicei și o dispută înfocată se desfășură asupra chestiei, care se sfârșește cu aceea, că dacă notarul restitue banii, pe cari îi perde societatea prin opoziția sa, atunci se va renunță la petrecere. Notarul începe să colecteze, însă episcopul Ioan Popasu a oprit colecta și voind să facă tuturor plăcere, a trimis societății altă sută de floreni, căci una sută o plătise pentru pomii aleului.

În 6 Iulie 1886 cetindu-se liturgia în biserica sf. Ioan din cimiter, a ocolit prima litie cimiterul, spre mulțămirea publicului. Bătrânul negutător George Băiașu a ținut o cuvântare, lăudând pe aceia, cari au sprijinit societatea în lucrările ei. A mers apoi drept la doamna prezidentă acasă, ca să-i tălmăcească mulțămirea poporului.

În 20 Sept. 1886 societatea a petrecut la groapă pe un binevoitor al scopului ei, pe protopresbiterul Nicolae Andreevici.

Ca să se poată pricepe lupta societății din anii 1897—1901 trebue să adaug la istoria aceasta pe lângă datele societății și unele date din întâmplările cele mai importante din Caransebeș, care, ținându-se una de alta, dau deslușiri la cele întâmplate. Șirul lor va arătă, că au trebuit să fie adause în interesul adevărului. Schimbările făcute parte prin moarte, parte prin egoism, parte prin intrigi, parte prin tradarea intereselor publice, parte prin politică, au tăiat adânc în vieața socială din Caransebeș și au făcut din cuibul cel vesel al Românilor, un cuib de vrăbii, care se ceartă pe mălaiul altora. Interesul personal a adus chiar și spiritul național românesc în agonie chiar prin aceia, cari nu suferiseră într'o societate românească nici bani străini și cu atât mai puțin persoane străine neamului românesc.

În 30 Iunie 1887 muri vicecolonelul Iosif Seracin, care era vicepreședinte la comunitatea de avere a fostului regiment confiniar romano-banatic Nr. 13.

Generalul Doda prezident al comunității de avere se îmbolnăvise.

O grijă mare îi apucă pe toți Românii de bine, când ocupă locotenentele Ilie Curescu locul de vicepreședent la comunitatea de avere, care era un om mărginit și fără cultură sufletească, un adevărat despot.

Pe la sfârșitul anului 1888 ocupă scaunul protopresbiteral din Caransebeș dl protopop Andreiu Ghidiu.

La 1 Februarie 1889 se stinse un voitor de bine al societății , primarul Dimitrie Dascal.

În 5/17 Febr. 1889 răpi moartea pe P. S. S. episcopul Ioan Popasu. Cu P. S. S. d'odată s'a îngropat

energia, și îngerul păzitor al spiritului românesc din Caransebeș și jur. Unele elemente, care steteau sub stăpânirea P. S. S. se simțiră eliberate și-și lăsară inclinărilor lor frâu liber spre egoism și intereselor lor personale.

La casa orașului răsări Constantin Burdia, ca polițist, — apoi ca prim senator, mai târziu ca primar.

În Iunie 1889 deveni P. S. S. D. Episcop Nicolae Popea arhiereul diecezei. Necunoscând împrejurările, nici oamenii, avu nefericirea să afle aici în căpitanul Gligore Vădrariu un cunoscut vechiu, care luă păcatul asupra sa, a-l înforna rău despre toate împrejurările. Din partea lui Curescu se pusă în vedere o moștenire mare pentru dieceză, dacă se va tractà cu dânsul după firea D-sale și astfel se puse căpăstru la orice curent energic, care putea să vină, ca și sub episcopul Ioan Popasu, din reședința episcopească, curmând de timpuriu volniciile în detrimentul diecezei, al afacerilor publice și al bisericii.

Generalul Doda scârbit de intrigile, de a cărora urmă a dat și a căror eroii erau Ion Ionaș și unii membri din comitetul com. de avere, a abzis de președinte dela com. de avere, și Curescu îi ocupă locul.

Lucrările principale prin cimiter erau gata; — pentru repararea zidului nu erau mijloace și așa s'a hotărît, ca societatea să-și adune mijloacele pentru lucrarea aceasta.

Prezidenta societății, obosită de luptă pe alt teren privat, s'a retras în 22 Iunie 1890 dela societate, scârbită de răutatea clicei, căreia îi succese a-i cauză o pagubă materială — neputând s'o nimicească cu totul.

S'a ales în locul ei, doamna Maria Romanu văduvă de căpitan, care erà în comitet dela înființarea societății,

La îndemnul d-nei Ana Velovan și a d-lui Stefan Velovan s'a aranjat în anul 1894 o expoziție de lucruri de mână, din a cărei venit s'a donat a treia parte reuniunei învățătorești din dieceza Caransebeșului pentru monumentul lui Diaconovici Loga, a căruia inaugurare s'a sărbat în 22 Sept. 1895.

Pe timpul acesta s'a întors la vatra părintească marșal-locotenentul Teodor cavaler de Seracsin, un fiu al orașului Caransebeș, care numai onoare a făcut neamului său, ca pensionist în Caransebeș.

Pentru Ilie Curescu și Constantin Burdia erà cavalerul de Seracsin o nălucă, care îi amenință în pornirile lor cu comunitatea de avere, căci grănicerii începură să arunce ochii spre Ilustrul bărbat pentru comunitatea de avere.

Se făcù complot, ca să-l respingă mai întâi din lista virilиștilor. În 6 Sept. 1897 se ținù adunare generală la magistrat și fù șters din lista virilиștilor, în care l-a fost introdus primarul Szivós. Vicecomitele Litsek a respins recursul; iar comitele suprem Emeric de Jakabffy îi recunoscù marșal-locotenentului dreptul de cetățean și virilist al orașului Caransebeș cu datul de 14 Dec. 1897 Nr. 4093.

Se mai făcu complot, ca nici în societatea din Caransebeș să nu se lasă a întrà, ci să i se facă greutăți. Onorabila clică aveà ca deviză: „Unde nu poate străbate, să dărâme".

Astfel ajunse și societatea femeilor române în vârtejul acestei lupte necinstite, pentrucă Ilustrul bărbat erà membru fundator și începu să se intereseze de lucrările societății.

Dl Stefan Velovan părăsise Caransebeșul trecând în România; dl Traian Barzu erà vicepreședinte.

Se descoperì prin sora generalului Doda, Alecsandra Seracsin, care erà membră fundatoare, că comitetul societății se abate dela statute, căci a început a împărți bani pentru alte scopuri. Croitoresei Ana Popovici i s'a votat suma de 150 fl., din care sumă i sau și înmanuat 50 fl. ca ajutor pentru ca să învețe croitul.

Toți membrii fundatori și ordinari ridicară protest în procsima adunare generală; erà subscris și marșal-locotenentul Prezidenta Maria Romanu caută sfat la Ilie Curescu.

In adunarea generală ținută în Mai 1897 erau Ilie Curescu, Ioan Ionaș și Ioan Nemoian, ca adjutanți pe lângă comitetul societății, și scurt: n'a fost admisă nici o interpelare, ci s'a făcut propunerea din partea lui Ion Ionaș, ca comitetului să i se exprime mulțămită protocolară pentru conducerea corectă, etc. etc.

Pe 18 Iulie 1897 se convoacă o adunare generală extraordinară, pentrucă a incurs o rugare subscrisă de Maria Curescu, Sidonia Bălan, Maria Dobren, Elena Marin și Elena Biju, în care se spune, că societății îi lipsește sprijinul publicului și pentru aceea să se desființeze și să se înființeze o școală.

Apucând marșal-locoten. și ceilalți membri despre această veste, se prezintă la adunarea generală. Dar și Curescu venise cu Ioan Ionaș, Constantin Burdia și Ioan Nemoian. S'a făcut protest din partea membrilor fundatori; George Băiașu apostrofă, după merit, pe aceia, cari tind să strice unei societăți de pietate și împreună cu marșal-locot. de Seracsin provoacă pe Ioan Nemoian să apere, ca membru, și ca advocat existența societății.

Strâmtorat își făcu datorința și se constată, că nu sânt $^2/_3$ de membri în adunare și că societății nu-i lipsește sprijinul publicului, căci pe lângă membri are și un capital de 800 fl.

Comitetul întreg demisionează. Se desvoltă apoi o dispută straşnică asupra §-lui 17 din statute. Curescu susţineà, că numai un membru fundator poate fi vice-prezident, cassier şi notar, şi pentru aceea nu se poate constitui alt comitet. Membrii fundatori declară, că ei primesc conducerea şi aşa trebue să se purceadă la constituirea noului comitet. S'a ales de prezidentă doamna Iosefina Jivan de Melenze, Teodor cav. de Seracin vice-prezident, Alexandru Stancovici notar, Sozontie Crăciun cassier; în comitet: Elena Biju, Elisa Doda, Ana Bălan, Berta Biju, Cleopatra Martinov, Maria Bastius Biju, Maria Linţu, Maria Bălan, Maria Buru, Maria Nedici, Maria Lungocea, Maria Pătrău. Protest nu s'a ridicat. Maria Romanu a restituit cei 50 fl. daţi croitoresei ca anticipaţie.

Ţinuta bărbătească a fundatorilor mântuì societatea de pierirea croità; însă coarda urei să întinse şi mai aspru asupra llustrului bărbat, — frica în Curescu şi Burdia prinse rădăcini, că llustrul bărbat va apucà pe toate terenele să-i învingă. Societatea se hotărî să modifice statulele şi spre scopul acesta convocă pe 24 Oct. 1897 adunare generală extraordinară.

La această adunare venì şi doamna Elena de Iacobich fost măritată Popovici, care, fiind greu bolnavă, nu luase parte la adunarea generală din 18 Iulie.

Statutele erau făcute, sub prezidiul dânsei, de domnul Stefan Velovan, o capacitate, care bine a cumpenit toţi §§ din statute. Nu-i convenià decì purtarea lui Curescu, care escepţionà § 17, pentrucă ştia, că 14 ani se lucrase cu spor vădit după statutele acestea.

Se desvoltă o disputà cam aspră între dl Curescu şi dna Iacobich mai cu samă, când zise Curescu, în batjocură, că doar nu va voi societatea să facă din ci-

miterul din Caransebeș, un cimiter cum sânt prin Viena; știut este, că Românilor le place urzica, pentru aceea să le-o lasă pe mormânturi. Prezidenta dna Iosefina Jivan de Melencze roagă adunarea generală s'o absolve de conducerea societății, pentrucă e tot bolnăvicioasă. Adunarea generală primește abzicerea și alege iarăș pe întemeietoarea societății, dna Elena de Iacobich. Dna făcu adunarea generală atentă, că clica nu să va oprì până nu va nimici societatea, pentrucă se vorbește că adunarea generală din 18 lulie nu a putut alege comitet, fiindcă n'a fost anunțată alegerea în convocător. Deși nu s'a protestat, totuș dânsa cere, ca din adunarea generală să i-se dee în scris, că ea este aleasă de prezidentă.

După adunarea generală făcu dna Elena de Iacobich vizita primarului Constantin Burdia, îi puse întrebarea: Pentru ce și până unde va merge persecuțiunea începută față de societate?

Constantin Burdia răspunse:

„Până cât va fi marșal-locot. de Seracsin acolo vicepreședinte!“

„Și cauza?“ întrebă prezidenta.

„Cauza e politica! Partidul nostru a hotărît să dărâme tot, dacă nu-l pot depărtà. Depărtează-l din societatea femeilor, dacă voești să fie lăsată în pace“, răspunse Burdia.

„Și cine pretinde lucruri d'estea? Trebuie persoana aceea să aibe un nume“, întrebă prezidenta.

Burdia răspunse: „Dta poate că nu pricepi ce este politica; politica cere, ca noi să cucerim pe Curescu, pentrucă nouă ne trebuește ajutorul său dela Comunitatea de avere; Curescu cere ca răsplată, depărtarea lui Seracsin și nimicirea societății — chiar comitatul pre-

tinde asta; şi apoi scopul societăţii e aşa de neînsemnat, încât se poate jertfi lui Curescu".

Uimită se uită prezidenta la Burdia şi îi zice: „Cu cimiterul, cu lăcaşul morţilor nu se poate face politică; marşal-locot. nu poate fi delăturat din societate, pentrucă ar fi o obrăznicie nemai pomenită a alunga pe un membru fundator din sinul societăţii, pentru pofta lui Curescu; ar fi o vătămare pentru toţi membrii fundatori, care se ţin de armata ces. şi reg. şi un caz ne mai pomenit să se dărâme o societate de pietate pentru afaceri de politică, care numai în Caransebeş s'a pus la cale, dar nu se pretinde dela comitat; îl compătimi pentru că a putut zice, că simţul de pietate îl află neînsemnat şi demn a se arunca jertfa politicei — dar mai mult interesului personal al lui şi a lui Curescu". „Află domnule primar, că eu voi apăra scopul, cu toate puterile mele şi nu voi lăsa să se vatăme nici scopul, nici vr'un membru din societate; politica nu trebue să treacă preste pragul cimiterului; dacă s'ar putea face politică cu aceia, care zac acolo, apoi aţi ajunge la capătul lumii fugând de bărbaţii, care s'ar ridică de acolo".

In 30 Noemvrie 1897 se convocă o şedinţă, în care se hotărî o activitate mai desvoltată. Incercarea trebui făcută pentru a dobândi iaraş membrii, care ieşiseră din societate, văzând comitetul abătut dela scop. Se hotărî să se facă apel şi o dare de seamă publicului.

Apelul avù următoriul cuprins:

Apel

şi dare de samă a societăţii femeilor române pentru regularea şi infrumseţarea cimiterului din Caransebeş.

După cum bine vă este cunoscut, femeile române d'aici au înfiinţat în anul 1882 o societate pentru re-

Dr. Antoniu Marchescu
CARANSEBEŞ

gularea şi înfrumseţarea cimiterului gr.-or. din Caransebeş.

Statutele acestei societăţi sânt aprobate de Ven. Cons. diecezan. Nu credem, că vă sânt însă cunoscute toate ostenelele comitetului societăţii şi ajutorul, care l-a aflat societatea din partea publicului şi a autorităţii bisericeşti din Caransebeş. Noi, aceşti, care am fundat societatea, ne ţinem de datorinţă a dà samă acelei părţi din public, care nu are ocaziune a lua parte la adunările generale şi la şedinţele societăţii — dar a contribuit la lucrările ei — despre sporul societăţii până în ziua de astăzi.

După coustituire în anul 1882 începându-şi societatea activitatea, comitetul a incassat în timp de 3 zile, din taxele membrilor fundatori, ordinari şi ajutători şi din daruri, de bună voe date, un capital de 800 fl. Am zidit casa pentru păzitorul cimiterului cu suma de 1100 fl. zic: una mie şi una sută de floreni, din care 300 fl. făcurăm datorie; am deschis cărările prin cimiter, am plantat aleu, am săpat fântână, am îngrădit curtea pentru păzitor (l-am plătit pe acesta regulat) spesând alte 3—4 sute pe credit. Societatea acoperì datoriile făcute, prin aranjarea de petreceri, teatre, tombole etc. etc. şi astăzi dispune de un capital de 800 fl. zic: opt sute florini, menit ca din cametele aduse să se plătească păzitorul cimiterului.

Astfel societatea a adunat pe sama cimiterului, adecă a sf. Biserici un capital de peste 2000 fl. zic: două mii floreni. Societatea din mai multe cauze n'a isbutit a-şi împlinì datorinţa impusă pe deplin şi să aducă cimiterul în o stare deamnă de oraşul nostru.

Zidul cimiterului se află în o stare atât de deplorabilă, încât nici oraşului, nici sf. Biserici, nici socie-

tăţii de înfrumseţare nu le face nici cea mai puţină onoare, ci ne espune unei critici aspre.

Cimiterul nostru are o biserică cu trecut istoric; reuniunea învăţătorilor a ridicat un monument falnic meritatului director şcolar Constantin Loga; în sf. Biserică odihneşte bunul arhiereu Ioan Popasu; fala naţiunei de odinioară, generalul Traian Doda şi mareşal locotenentul Mihail Trapşia, şi alţii, cari numai onoare au făcut neamului românesc şi bisericii, dorm somnul cel de veci acì; toţi aceştia atrag străinii spre cimiterul nostru.

Monumentul admirabil, care l-a ridicat primarul oraşului Constantin Burdia la cripta familiară, atrage atenţiunea străinilor şi în partea aceea a cimiterului, care până acuma n'a fost luată în samă, şi aşa percurgând străinii tot cimiterul se pot convinge până la câtă sălbătăcime poate ajunge buruiana lăsată în pace în desvoltarea ei.

Trebue să concedem, că critica străinilor — fie cât de aspră — e la loc şi meritată.

Ştiut este, că sf. Biserică a noastră e săracă şi nu putù nici nu poate spesa capitale pentru îngrijirea cimiterului; dar lipsa de a face ceva în cauză, au recunoscut-o autorităţile bisericii, pentru aceea a şi salutat fericitul episcop Ioan Popasu societatea femeilor cu cea mai mare bucurie şi a sprijinit-o cu toată demnitatea arhierească: „Înainte coconiţelor! Înainte albinelor! Adunaţi mijloacele şi aduceţi cimiterul în o stare deamnă de un oraş şi de cultura secolului nostru . Înainte! Eu stau la spatele D-Voastre şi voi delătura toate pedecile; — pe cât sânt de micuţ, pe atât de mare voi am în cauza aceasta!" Astfel îmbăr-

bătă bunul şi mărinimosul arhiereu damele comitetului, care mai că obosise luptând pentru cauză.

Comitetul s'a constituit acum din nou şi are zelul şi voia a lucrà ca la început, la scopul care-l urmăresc şi pentru aceea se adresează la bunăvoinţa publicului român şi la autorităţile bisericeşti cu rugarea după sprijin.

Am dovedit până acì, că societatea nu urmăreşte alt scop, decât înfrumseţarea cimiterului şi nu a stricat la regulare nici un mormânt, chiar în cale să fie stat; va dovedì şi d'acì înainte, că tot aşa va respectà fiecare mormânt — fie el chiar al celui mai nebăgat în samă şi năcăjit din lumea aceasta. Societatea voieşte să dee loc poporului român să-şi aducă şi el jertfele sale la întreprinderea ei. Hramul bisericii, ca sf. Ioan şi sf. George, nu sânt sărbate de poporul nostru. Să le sărbăm deci, să ţinem rugă şi astfel să adunăm o părticică din suma, care se cere la repararea zidului, împodobirea cimiterului şi a sf. biserici d'acolo.

Sf. Ioan — hramul bisericii din cimiter — e în 19/7 Ianuarie. Societatea va aranja o petrecere poporală în sala hotelului „Pomul verde“ şi vă învită cu tot respectul a lua parte la ea, arătând prin aceasta pietatea, ce o avem toţi cătră scumpii noştri şi cătră binele bisericii.

Apelăm la simţul cel nobil şi la tactul autorităţilor bisericii şi al publicului român, care — până acuma — au respins cu toată demnitatea din pragul cimiterului ura personală şi au contribuit la lucrările societăţii, care n'a cruţat şi nici nu va cruţà osteneli, până nu-şi va ajunge scopul.

Scopul societăţii este frumos, măreţ şi creştinesc; este înfrumseţarea unui loc sfânt, unde iubiţii şi scum-

pii noştri părinţi, prunci, fraţi, surori şi rude, în pace şi tăcere îşi dorm somnul cel veşnic; unui loc, care e udat şi scăldat în lacrămi fierbinţi; unui loc, în care ascunse sânt dulci amintiri şi grele suspinuri.

Nu credem să fie în acest oraş un singur Român cu inima curată şi creştinească, care să nu laude şi să nu se închine unui scop atât de măreţ şi creştinesc şi să nu respingă cu toată groaza ori ce pedeci, cari i s'ar arunca în cale.

Să cugetăm, că în pragul cimiterului gătat-am cu „ura", gătat-am cu toate. Toate zac în cimiter frânte şi mute; puterea împăraţilor, vitejia ostaşilor, ştiinţa frumoasă, arta falnică, frumseţa răpitoare, îngâmfarea stricăcioasă, năcazul săracului şi volnicia tâlharului, care până acì înfrunta legea şi puterea Domnului; acì putem vedeà până unde şi putem întrebà până când cu toate cele lumeşti?

În pragul cimiterului sântem toţi unul ca altul, numai judecata asupra noastră şi a faptelor noastre nu e tot una. Binefăcătorul e rechiemat cu duioşie şi cu dor nespus: „Unde eşti? De ce nu vini să ne ajuţi" strigă toţi; pe când răufăcătorul şi acì e apostrofat: „Bine că te-a înghiţit pământul — acì nu ne mai poţi stricà".

Vă invităm deci să mergeţi ca şi până acuma cu noi şi să ne ajutaţi cu sprijinul D-Voastră la împlinirea scopului atât de frumos şi creştinesc şi să facem cimiterul — lăcaşul — care pe fiecare-l aşteaptă, o grădină frumoasă, în care să nu-ţi pară rău, că ai să ajungi.

Nu vă pară rău după banii ce ni-i daţi nouă pentru scop; gândiţi-vă că din toate ce iubim noi în lumea aceasta mai ferbinte, nimic nu e mai fără nic şi

mai fără de credință decât banul. Toți ne petrec până la groapa deschisă; toți au o lacrimă și un cuvânt de „adio“, chiar și dușmanul ți-se uită în groapă; numai banul — odorul, căruia altul i-a fost sclav și l-a ținut mai pe sus de toate — nu merge nici până acì. Apoi dați din banii aceia până le sânteți stăpâni; închinați-vi-l vouă până aveți putere peste el și vă înfrumsețați lăcașul cel de vecie până sânteți în viață.

Dată din ședința comitetului societății femeilor române pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului gr. or. rom. din loc, în 30 Noemvrie 1897 st. v.

Comitetul:

Elena de Iacobich	Teodor cav. de Seracin
prezidentă	vice-președinte
Alexandru Stancoviciu	Sofronie Crăciun
notar	cassar
Elena Biju	Maria Lințu
notar substitut	
Elisa Doda	Maria Balan
Ana Balan	Maria Buru
Berta Biju	Maria Nedici
Cleopatra Martinov	Maria Lungocea
Maria Bastius Biju	Maria Pătrău

Publicul salută cu bucurie acest apel și de nou încep a se înscrie membri.

Constantin Burdia, în calitatea sa de președinte al comitetului parohial, s'a sufulcat la nimicirea societății. Brevi manu rupse legătura cu societatea și îi interzise orice activitate prin cimiter. Pentru d-sa nu a esistat Consistor, ca autoritate mai înaltă a bisericii, — d-sa ridică societatea din propria sa putere.

Membrii comitetului societăţii, fiecare separat, au primit următorul decis:

Nr. 46 cmp. 1897.

Mult Stimatei Doamnei

Elena de Jacobich

în

Caransebeş

Apelul reuniunii femeilor române din loc pentru înfrumseţarea cimiterului datat din şedinţa comitetului ţinută în 30 Noemvrie a. c. st. v. comunicându-se comitetului parohial gr. or. acesta în şedinţa sa ţinută astăzi a adus următorul

Decis

„Comitetul parohial întrerupe orice relaţiuni cu comitetul actual al societăţii femeilor pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului gr. or. şi opreşte ori ce activitate în cimiter din următoarele

Motive

1. Comitetul societăţii şi-a arogat drepturi de dispunere în cimiter, cari drepturi nu le are după Statute.

2. Comitetul societăţii a lucrat independent, fără a se conţelege cu comitetul parohial, precum este dator în înţelesul Statutelor.

3. La societatea femeilor nu se ţine evidenţă esactă despre întrarea şi ieşirea membrilor societăţii.

4. Comitetul, care conduce acuma societatea, nu este comitet adevărat, pentrucă nu este ales după Statute. Acest comitet nelegal mai comite ilegalitatea de

a publică din așa numita ședință din 30 Noemvrie a. c. st. v. un apel în numele mai multor persoane, cari nici n'au fost prezente în ședință și anume sunt subscrișii:

Excelența Sa Teodor cavaler de Seracin, ca vicepreședinte; Alexander Stancovici ca notar; Sofronie Crăciun ca cassar, Maria Bastius Biju; dintre cari nici unul n'au fost de față în ședința de mai sus.

Afară de acestea apelul însuș este ținut într'un cuprins și într'un ton, încât a întărâtat și înstrăinat spiritile credincioșilor noștri în loc de a le căștigà în scopul cauzei.

Acest decis se înaintează Venerabilului Consistor pe lângă un exemplar din apel cu respectuoasa rugare, ca suma de 800 fl. care se află la comitetul ilegal constituit, și care sumă este averea bisericii noastre, să se asigure.

În fine acest decis se comunică cu fiecare persoană subscrisă în apelul din 30 Noemvrie a. c. st. v.

Acest decis se comunică M. St. D-Tale spre știință și orientare, ca uneia, care figurezi subscrisă în apelul din cestiune.

Caransebeș, în ședința comitetului parohial gr. or. rom. ținută în 21 Decemvrie 1897 (2 Ianuarie 1898).

Burdia m. p. — președintele comit. parohial.

Ioan Stoian m. p. — notarul comitetului parohial.

Societatea și-a căștigat în anul 1884 aprobarea Statutelor, în anul 1885 aprobarea planului de regulare; prin urmare, în înțelesului §-lui 24 din Statute, la lucrările prin cimiter, aveà să fie în conțelegere numai cu epitropia parohială, în cele interne ale societății erà independentă.

§. 19 din statutele societății vorbește despre agen-

dele comitetului; în alinea b) îi impune administrarea averii; în alinea c) îngrijirea pentru aranjarea de producțiuni în folosul societății; în alinea d) efeptuirea concluselor adunării generale.

§. 10 zice: Afacerile societății se conduc:
a) prin adunarea generală,
b) prin comitet,
c) prin prezidiu.

§. 7 zice: Calitatea de membru înceată:
a) prin moarte,
b) prin neplătirea taxei anuale.

Societatea nu s'a putut desființa în 18 Iulie 1897 în sinul ei, pentrucă erà independentă și statutele puneau pedecă pornirilor lui Burdia, Curescu și Ionaș; adunarea generală a dispus în afacerile societății, alegându-și, în locul comitelului demisionat, alt comitet; prin urmare, a lucrat în înțelesul statutelor. Comitetul societății numai datorința și-a făcut-o, împlinind prescrierile §-lui 19, alinea c) îngrijindu-se de aranjarea de petreceri; prin urmare, apelul erà o necesitate a căștigà poporul cu aranjarea de petreceri pentru scop; și, prin urmare decisul comitetului parohial erà o volnicie ne mai pomenită din partea lui Constantin Burdia și o obrăznicie fără păreche la adresa Conzistorului, căruia îi poruncià să execute decisul, asigurând banii societății din mânile comitetului ilegal, etc. etc.

Societatea a făcut recurs la Ven. Conzistor, și a mers mai departe în lucrările ei; a cerut licență pentru petrecere dela oficiul de poliție și a împărțit învitările. S'a adresat apoi protopopului Andreiu Ghidiu cu rugare să sfătuească poporul, de pe amvon, ca să stee, ca la început, cu ajutorul său, pe lângă societate. Protopopul la anul nou (13 Ianuarie 1898) s'a adresat publicului, în

decursul predicei, încălzindu-l pentru scopurile bisericeşti, a făcut amintire de societate şi le-a adus aminte de aceia, cari zac în cimiter, în locul scăldat şi udat în lacrămi.

Constantin Burdia văzând, că protopopul şi societatea nu-i respectează decisul, s'a hotarît să pornească mai radical cu nimicirea societăţii — aveà doar ca autoritate politică — puterea în mână.

În 14 Ianuarie 1897 s'a cerut din partea poliţiei, ca societatea să-şi prezenteze statutele ei şi totodată şi licenţa primită pentru petrecerea din 19 Ianuarie 1897.

Pe lângă statute şi licenţă, prezentă prezidenta şi statutul organic al bisericii gr. or. Cimiterul din Caransebeş este confesional, prin urmare, biserica dispune de el, şi pentru aceea statutele societăţii au trebuit aprobate de Ven. Conzistor; fără licenţă dela poliţie nu a întreprins societatea nici colecte, nici petreceri şi astfel a lucrat societatea timp de 14 ani sub ochii autorităţilor publice din Caransebeş.

Căpitanul a fost mulţămit şi a lăsat licenţa pentru petrecere.

A doua zi însă a revocat licenţa, — a oprit petrecerea — şi a declarat societatea ca neexistentă, pentrucă nu ar aveà statute aprobate de guvern.

Nici bine nu a plecat poliţistul, care a adus prezidentei vestea aceasta,—până a venit altul dela primarul Constantin Burdia, cu alt decis, tot cu acelaş conţinut, însă cu adausul, că societatea are în timp de 3 zile să facă arătarea, în ce îi constă averea şi unde se află.

Prezidenta s'a prezentat comitelui suprem, Emerich Jakabffy în Lugoj, însoţită de Dr. Stefan Petrovici şi cu recursul făcut contra decisului primarului şi al căpitanului de poliţie din Caransebeş.

Cu lacrămi în ochi îl întreabă, pentru ce a dat poruncă să se nimicească societatea femeilor române ca să ducă politica la izbândă; — pentru ce să ia mângăierea femeilor, care o află în înfrumsețarea locului aceluia, care le ascunde pe iubiții lor; pentru ce trebue jertfită, din partea comitatului, lui Curescu, pentru ajutorul său în de-ale politicei?

Uimit ascultă comitele suprem plânsoarea prezidentei și o întreabă: „Cine a spus asta?“ Prezidenta i-a spus, că Burdia i-a spus-o și-i comunică convorbirea sa cu Burdia și mai altele, care să răpândesc prin comitat tot în numele Măriei Sale. Indignat răspunde comitele suprem:

„Dar asta nu este adevărat, — eu nu am dispus „nimica, și nu aș fi putut dispune barbaria aceasta față „de societate; — poate că numai provocarea, ca să se „subștearnă statutele și guvernului spre aprobare, dar „nici asta nu am făcut-o; — nu este adevărat ce a „spus dl primar Burdia; — jertfă pentru Curescu nu „poate fi societatea și, nici atâta, nu trebue persoana „marșal-locotenentului Seracin trasă în afacerea aceasta; „eu am dovedit, că recunosc drepturile lui Seracin nimi- „cind hotărîrea magistratului și a vicecomitelui, care „l-a fost șters din lista viriliștilor din Caransebeș“.

— „Dovediți și acuma, că n'ați dispus nimica, luând societatea în scut“ îl roagă prezidenta.

În modul cel mai afabil comitele suprem aplanează afacerea; mijlocește prin vicecomite estradarea licenței pentru petrecerea din 19 Ianuarie și, ca să satisfacă și ordinațiunei ministeriale, se roagă să i-se trimită și statutele, și promite — cu cuvântul său de onoare — că vor fi aprobate și de guvern. Prezidenta se întoarce acasă mulțumită pentrucă ea nu s'a înșelat,

când a presupus, că Burdia a minţit şi a voit să-i facă frică, cu comitele suprem, cu capul comitatului.

Publicul — indignat de cele întâmplate — aşteptă cu mare interes desvoltarea luptei între societate şi organele politice, pentru că lupta erà neegală; femeile aveau să lupte cu autorităţile, cari erau cu puterea în mână. Văzând că dreptatea a învins, au cercetat petrecerea cu mic cu mare, arătând o veselie extraordinară, călcând astfel în picioare şi decisul lui Burdia dat din comitetul parohial, şi dând de minciună afirmarea că publicul în loc să fie atras a fost înstrăinat scopului. Preţul de întrare a fost numai 20 cr. şi societăţii i-a rămas un venit curat de 136 fl. dela petrecerea aceasta.

Burdia a primit dela comitele suprem porunca să nu mai întreprindă nimica faţă de societate, pentru că statutele s'au prezentat guvernului; dar Burdia nu erà numai primar, care stà sub poruuca comitatului, ci erà şi preşedintele comitetului parohial, prin urmare, ce nu puteà face pe terenul primăriei, puteà face pe terenul bisericesc, — doar poruncise dejà Conzistorului să asigure banii, care se aflau în mânile societăţii. — Iată ce s'a întâmplat: Păzitorul cimiterului Martin Sbăgan stà în serviciul societăţii şi aveà, pe lângă plată, cvartir liber în casa societăţii.

Văzând cearta între comitetul parohial şi societate — poruncindu-i societatea una, Constantin Burdia alta — a abzis societăţii, zicând: „Mai bine mă duc, căci nu ştiu de cine să ascult; Dvoastră porunciţi una, dl Burdia cu dl Curescu alta".

Abzicerea i-s'a primit.

Când prezidenta a mers cu dl cassar Linţu să primească edificiul, Martin Sbăgan îşi bătea peptul: „N'am să plec, nu mai aveţi ce poruncì, de-aci încolo plăteşte

comitetul parohial; domnul Burdia și Curescu e stăpânul meu".

După-ce nu voi să predee edificiul, nici să se lase capacitat, societatea i-a abzis cvartirul și postul.

La terminul fixat, Martin Sbăgan nu voi să plece din casa societății, zicând că are poruncă aspră dela Burdia să nu plece până nu-i va porunci d-sa.

Prezidenta merse la primar în oficiu, întrebându-l, că oare e adevărat ce vorbește Martin Sbăgan? Indignat zise: „Mișelul, minte! eu nu am poruncit să nu plece".

— „Foarte bine", îi zise prezidenta; „dar atunci binevoiți a trimite un polițist să-i spună să plece!"

— „Asta n'o pot face", răspunse dl Burdia.

— „Acum sânt în curat, acum știu cine minte", îi răspunse prezidenta, și merse drept la judecătoria cercuală și acuză servitorul.

Acuzat erà Martin Sbăgan.

În locul dânsului a mers la pertractare Ioan Nemoian, care vorbià cu mandat dela comitetul parohial, și a mers atât de departe cu minciuna, încât negà și aceea, că societatea a zidit casa pentru păzitor. Abia după-ce a fost îmbiat cu jurământ pentru Burdia, ca președintele comitetului parohial, și pentru Sbăgan, — a cedat și a recunoscut, că societatea a zidit-o.

Sentința sunà astfel:

Nr. 1339/1898.

În numele Maiestății Sale a Regelui.

Județul regesc din Caransebeș în acțiunea făcută la 11 Februarie Nr. 1234/1898 de Dr. Stefan Petrovici advocatul Elenei de Iacobich locuitoare în Caransebeș

ca prezidenta reuniunii pentru regularea cim. gr. or. din Caransebeș, contra inctului Martin Sbăgan păzitorul cimiterului, pentru recedarea casei, a adus în pertractarea ținută la 15 Februarie a. c. următoarea

Sentință *

Inctul este îndatorat a recedà actorei în 3 zile pe lângă execuție casa din cimiterul gr. or. care a locuit-o el și constă din o odae, bucătărie, cămară și un pod, a plătì pe lângă execuție actorei în restimp de 8 zile 16 fl. ca spese de proces. Pe sama advocatului actorei se statoresc 13 fl. 50 cr., pe sama advocatului inctului 8 fl. 50 cr. ca remunerație și spese. Sentința aceasta, trecând terminul fixat spre ridicarea ei la îndeplinire, fără considerațiune la apelație — este executabilă.

Motivarea

Actorul acuză pe inct pe temeiul, că inctului s'a abzis prin actor funcționarea de servitor și păzitor al cimiterului pe ziua de 13 Feb. a. c. și inctul să receadă actorului casa aflătoare în cimiterul gr. or. din loc locuită de el, iar inctul refuză a o recedà deși i-s'a abzis slujba.

Inctul cere a se respinge acțiunea pentru-că asupra reuniunii actore dispune comitetul parohial din loc, pentrucă mai departe Statutele reuniunii actore nu sânt aprobate de guvern și reuniunea nu se poate considera existentă și deci prezidenta actoră nu o poate reprezentà și nici nu posede dreptul de a păși în numele ei ca actoră. Aceaste reflexiuni ale inctului însă se contestă deadreptul prin aceea, că statutele Reuniunii

---

* S'a publicat la 15 Februarie 1898 fiind de față prezidenta reuniunii actore și inctul. **Kovács Béla** jude regesc.

actore au fost aprobate de consistorul diecezan din Caransebeș în 23 Noemvrie 1884 B. și că reuniunea actoră a existat conform statutelor până în Iulie 1897 ce a recunoscut-o și inctul.

Existența reală a reuniunii actore se dovedește mai departe și din acea aserțiune a inctului, că dela finea lui Iulie încoaci comitetul parohial gr. or. din Caransebeș n'a luat act despre existența ei, ca reuniunea actoră a aranjat în 19 Ianuarie a. c. cu concesiunea vicecomitelui o petrecere în favorul ei, care a adus un venit 136 fl.

Inctul nu neagă încă împrejurările înșirate mai sus, nici aceea, că actorul i-a abzis serviciul cu 13 Ianuarie, nici că petrecerea din 19 Ianuarie, interzisă de autoritățile politice locale, a fost dată după modificarea oprirei prin vicecomite, iar că inctul a păsit în raporturi de drept cu reuniunea actoră și a încheiat cu ea contract cum și că plata a luat-o dela actor, dovedește contractul de sub A. și chitanța de sub D.

Deși însaș actora a recunoscut, că statutele societății acum s'au transpus guvernului spre întărire, acel raport de drept și datoriuță a inctului că reuniunea actoră a primit pe inct în servici și e îndreptățită a-l demite — sub ce se'nțelege de sine că dela placul actorului depinde și redarea locuinței folosite de inct, trebue a se recunoaște judecătorește și a constrânge cu atât mai vârtos pe inct în urma acțiunii, pentru aceea că și autoritatea politica din loc nu voește a recunoaște reuniunea actoră și prezidenta ei activă din 1884 de o parte nu se ține de sfera acestui proces, de alta parte iarăș nu se schimbă întru nimic dreptul de actor, dobândind prin activitatea de un deceniu față de inct, și pentrucă însuș inctul a recunoscut, că casa amintită

în parte a zidit-o reuniunea actoră, în urmă pentru aceea, că reuniunea actoră afară de casă ar mai aveà şi altă avere, nici inctul nu a afirmat, prin urmare având în vedere cuprinsul contractului de sub A, din B. C. § 27 şi cele desvoltate în decursul procesului, judecătoreşte se recunoaşte, că casa e a actorului. În privinţa speselor de proces şi a speselor reprezentanţilor s'a luat de taxă Art. de lege XVIII § 108. 109 din 1893 şi Art. de lege IIV din 1868 § 252 iar cu privire la executarea sentinţei Art. de lege XVIII din 1893. § 117 p. 4.

Caransebeş la 13 Feb. 1898. Judeţul regesc

Kovács Béla m. p.
jude regesc.

Nemoian şi Sbăgan au însinuat apelaţie.

Pentru Burdia şi clică — pe lângă toate cele întâmplate cu petrecerea din 19 Ianuarie şi porunca dela comitele suprem să se lase societatea în pace — societatea erà ilegal constituită, din 19 Iulie 1897; asta o spuseră şi înaintea judecătoriei regeşti.

La opt zile a întrevenit executorul şi a dat pe Martin. Sbăgan afară din casa societăţii. Cu executorul în pragul casei încă striga Sbăgan, că numai Burdia şi Curescu are să-i poruncească.

Societatea angajă pe Rusalin Velsan de păzitor.

Credea societatea, că acum va fi gata cu necazurile.

Burdia, Curescu şi Nemoian se svârcoleau altcum şi, în numele comitetului parohial, au trimis o comisiune constătătoare din Ioan Nemoian, Ioan Mihai şi Dimitrie Iancovici, care a dispus să se ridice o palancă de scânduri înaintea casei, astfel ca nici societatea să nu poată intra în cimiter, nici păzitorul să nu poată veghia şi întra în cimiter.

Societatea a fost silită să facă altă acuză pentru conturbare în posesiune şi a înaintat-o în 30 Martie 1898 prin advocatul Dr. Stefan Petrovici.

Autopsia s'a făcut la faţa locului prin judele cercual Kovács Bela şi în prezenţa preşedintelui comitetului parohial Constantin Burdia.

Văzându-se indignarea scrisă pe faţa judelui; văzând energia drului Stefan Petrovici, cu care s'a întrepus pentru cauza dreaptă a societăţii — aducându-i Dr. Stefan Petrovici aminte, că nu poate să-şi aducă în consonanţă purtarea sa ca preşedinte al comitetului parohial, cu purtarea sa ca primar pentrucă, ca primar a trebui să se supună poruncii comitelui suprem şi aici dreptu-rilor reuniunei, — Burdia nu aşteaptă pertractarea finală, ci în 7 Aprilie st. v. dimisionează şi cu dânsul întreg comitetul parohial.

Pentru pertractarea finală, pusă pe 25 Aprilie a umblat judecătoria cercuală dela Pontius la Pilatus cu citaţiunea; comitetul se făcuse nevăzut; protopopul n'a voit să primească răspunderea pentru fapta lui Burdia.

S'a amânat pertractarea pe 16 Mai 1898 la care se provocă chiar Conzistoriul să-şi trimită un delegat la pertractare. Dar nici protopopul — de nou fiind provocat, nici Conzistorul n'a trimis reprezentant la pertractare.

In 16 Mai 1898 s'a publicat următoarea sentinţă.

Sp. I/1898.

În numele Maiestăţii Sale

Judeţul reg. din Caransebeş în procesul sumar început în 30 Martie 1898 Nr. 2924/1898 şi adecă advocatul Dr. Stefan Petrovici reprezentantul locuitoarei din Caransebeş Elena de Iacobich ca prezidentă a re-

uniunii gr. or. rom. pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului ca actor contra lui Ioan Nemoian advocat, Dimitrie Iancovici notar orășănesc și Ioan Mihaiu scriitor la com. de avere ca incți, după terminarea pertractării verbale în 16 Mai 1898 a adus în ziua de mai jos următoarea

sentință

Contra lui I. Nemoian, Dim. Iancovici și Ioan Mihaiu procedura mai departe se sistează, dar din contră comuna bisericească gr. or. rom. din Caransebeș ca inctă este obligată a stricà îngrăditura de scânduri făcută înaintea casei reuniunii actore — în topografie însemnată cu a. b. în lungime de 9 m. 20 cm. — în 8 zile sub amenințarea execuției și a plăti actorei sub pedeapsa execuării, în 8 zile, suma de 21 fl. 50 cr. spese de proces. Această sentință după trecerea timpului de îndeplinire, fără considerare la apelație, se poate executà. Spesele advocatului actorei se statoresc în 21 fl. 50 cr.

Motive

Actora a acuzat pe inct pentru restituire pe baza că incții Ioan Nemoian, Dim. Iancovici și Ioan Mihai au împedecat-o cu folosința casei din cimiter, care casă reuniunea actoră cu ani înainte au zidit-o, cu aceea că au făcut înaintea casei gard de scânduri; iar iucții au respins cererea actorei cu aceea că ei au procedat numai ca membri esmiși ai comitetului parohial gr. or. din Caransebeș atunci când au făcut îngrăditura din întrebare, de aceea actora a susținut acuza față de comuna bisericească amintită și a tras-o mai apoi ca inctă în proces.

Prin autopsia judecătorească s'a statorit situaţia îngrăditurei din cestiune şi lungimea ei precum şi împrejurarea decizătoare, că actora, după facerea îngrăditurei n'a mai putut folosi ca mai nainte, indeosebi: prin îngrăditura dinaintea casei reuniunii actore nu numai s'a închis privirea, ci nici fântâna însemnată cu c *în topografie n'o mai poate întrebuinţa fiind împedecată de îngrăditură.*

Reuniunea actoră ce s'a dovedit în procesul de sub Nr. 1234/1898 posede de ani neconturbată casa şi dispune de ea esclusiv. Incţii deci n'au avut drept s'o conturbe în această posesiune faptică, prin urmare, inctul trebue constrins să dărâme îngrăditura restatorindu-se starea de mai nainte.

Nu sufere îndoială, că faţă de actoră numai comuna bisericească gr. or. rom. din Caransebeş poate fi luată ca inctă, căci după afirmarea lui Ioan Nemoian, Dim. Iancovici şi Ioan Mihai, această comună i-a încredinţat pe ei cu aceea, de a face îngrăditura şi pentrucă comuna bisericească deşi a fost citată în 15 Aprilie Nr. 3703 nu s'a înfăţişat la pertractare.

Nu s'a putut luà în considerare apărarea incţiilor Ioan Nemoian, Dim. Iancovici şi Ioan Mihai, că reuniunea actoră nu există, respective că s'a desfiinţat, pentrucă aceasta e cestiune de drept ce nu cade în cadrul procesului de faţă.

Tot aşà nu s'a putut luà în considerare nici acea apărare a lui Ioan Nemoian, Dim. Iancovici şi Ioan Nemoian, că reuniunea actoră nu poate fi activă şi este supusă autorităţii comunei bisericeşti, deoarece aceea, ca casa din cimiter, înaintea căreia s'a ridicat îngrăditura, reuniunea actoră a zidit-o şi că după starea lucrului de până acum ar fi folosit-o numai cu în-

voirea comunei bisericești gr. or. nici incții nu contestă, prin urmare trebue să se considere de nelimitate posesiunea și întrebuințarea ei de până acum. Sistarea procedurei mai departe contra incților Ioan Nemoian, Dimitrie Iancovici și Ioan Mihai, apoi desvoltarea afacerei, după cum s'a expus, spesele de proces, ale reprezentanților, executarea sentinței se bazază pe Art. de lege XVIII din 1893 § 108. 109. Art. de lege LIV din 1868 § 252 și Art. de lege LVIII din 1893 § 117. f. b.

Caransebeș dela județul regesc în 19 Mai 1898.

L. S. Kovács Béla m. p.
jude regesc.

Politica lui Burdia, care caută să dărâme tot ce nu i-se apleacă și ce nu lasă să se aducă scopul societății jertfă lui Curescu, pentru politica croită de d-lor pentru granița militară, a adus cu sine, ca comuna bisericească să fie judecată de vinovată și la suportarea speselor pentru acest proces.

Prezidenta a mers la P. S. S. dl episcop Nicolae Popea și l-a rugat să pună stavilă acestor volnicii, și să stărue, ca aceste persoane să nu facă pagubă bisericii, căci nu numai comuna bisericească are spese, ci și societatea are pagubă enormă, și apoi volnicii de-astea pot aduce și alte daune mari pentru biserică.

Episcopul s'a mărginit la aceea, că nu poate face nimic în cauză, până nu vede ce zice guvernul cu privire la statute.

„Statutele sânt legate de cuvântul de onoare al comitelui suprem și societatea trebue să le capete aprobate, este doar un scop uman", îi reflectă prezidenta.

— „Îmi place că-i joacă județul, și pentru aceea nu mai intervenim și noi, ci îi lăsăm în mânile stăpânirii", răspunse episcopul.

Societatea a cerut județului executarea sentinței; executorul a dispus dărâmarea gardului dinaintea casei păzitorului. În casa mortuară erà din partea lui Burdia-Curescu, în numele comunei bisericești, și pe plata acesteia, Martin Sbăgan așezat ca păzitor al cimiterului.

Ven. Conzistor nu se pronunțase în chestia abzicerei comitetului parohial și onorabilul Burdia i-a dat plenipotență lui Nemoian, ca să vegheze asupra casei, (însă înaintea executorului nu s'a prezentat, când a dărâmat palanca). Zilnic era cercetat cimiterul din partea lui Nemoian, ca nu cumva societatea să desvolte vr'o activitate prin cimiter; stà la pândă să prindă pe prezidentă, ca s'o încurce în proces. Ziceà, că în lege stă pedeapsă până la un an închisoare și acolo voește să vadă el pe femeia aceasta afurisită.

S'a întâmplat, că în 10 Aprilie 1898 a mers prezidenta, cu doamna Berta Biju, la cimiter, ca să dispună grijirea morminților copiilor lor. A chemat pe servitorul societății, pe nevasta și mama acestuia, să sape și să mute florile de pe morminți.

În pătrarul proletariatului se adunase mult public, care privià în o groapă deschisă, în care ieșiseră șerpi la soare, unde au mers și doamnele să vadă. Deodată se auzì o larmă teribilă. A răsărit Nemoian de unde a răsărit și s'a luat la ceartă cu lucrătorii. D-na Biju îl întreabă, cu ce drept împedecă lucrul la morminții copiilor ei?

Nemoian într'un ton obraznic o îndrumă pe d-na drept în Bavaria, locul ei natal, — în cimiter n'are ce căutà.

Norocul damelor, că erau între public, când a început Nemoian cearta cu lucrătorii, căci Nemoian le-a pârît la poliție pentru desvoltarea de activitate fără a aveà

statute aprobate de guvern, şi — pentru conturbarea liniştei publice. Poliţia a cercetat cauza şi — a sistat cercetarea. Nemoian a apelat la vice-comite, care cu datul de 22 Aprilie 1898 Nr. 347 a respins apelata.

Apelata lui Martin Sbăgan a fost primită de instanţa a doua, care respinsese reuniunea. Motivele au fost: „La deciderea acestui proces trebue să se statorească două momente de însemnătate, anume: Reuniunea actoră poate ca atare încheià contract de drept cu pârîtul şi să aibă dreptul ce urmează din acesta, ori nu? Regula legală este, că faţă de alţii societăţile numai atunci pot căştigà drepturi, dacă însaş reuniunea e încuviinţată. Acum considerând, că ordinaţiunea ministerială din 2 Mai 1875 Nr· 1508 e validă în cazul prezent, îndeosebi în instrucţia ei art. I. zice, că reuniunile se consideră constituite şi sânt îndreptăţite a-şi începe lucrarea, dacă statutele sânt aprobate. Considerând, că Statutele reuniunii actore nici în timpul încheerii contractului, nici chiar acum nu sânt aprobate de guvern, aceasta nu poate fi considerată constituită definitiv şi având dreptul de a încheià contracte. Deci fiind principiu juridic general şi că dreptul de câştig îl au numai persoanele fizice sau cari se pot identificà cu aceasta în privinţa dreptului de avere, fiindcă reuniunea actoră poate fi considerată numai ca persoană încă neconstituită legal,—de aceea nu se poate statorì încă dreptul ce-l pretinde pârîtorul faţă de pârît".

Acum se născu încurcătura. Nemoian îndată scoase pe păzitorul societăţii Rusalin Velsan şi instală pe Martin Sbagan în casa societăţii. Împrejurarea aceasta a îndemnat pe judele de instanţa primă, Kovács Béla, să publice în foaia magiară din Budapesta „A Jog" Nr. 34 din 21 August 1898, sub titlul „Restituirea unei zidiri" afacerea

societății, și sentințele dela ambele foruri. A zis între altele:

Îndeosebi de importanță mare este la judecarea acestei afaceri din toate privințele împrejurarea, că în întretimp reuniunea actoră a intentat proces sumar de restituire contra comunității bisericești, că casa reuniunei a fost îngrădită, care casă reuniunea a agonisit-o după drept și comunitatea bisericească a fost constrânsă să dărâme îngrăditurа făcută de ea.

Să mai aruncăm o privire asupra încurcăturilor născute după respingere: Pârâtorul a executat, după 8 zile, sentința instanței prime, iar acum pârîtorul, pe baza sentinței mai înalte, a primit drept de restituire. Astfel în casa pârâtorului din cimitir, locuește iarăș pârîtul, deși după sentința sumară de restituire nu numai față de pârît, ci și față de comunitatea bisericească în genere pârîtorul este recunoscut posesor legal și de fapt. Comunitatea bisericească, care — deci nu aparține acì — a aprobat statutele reuniunii actore, s'a supus sentinței forului I, cu care pârîtorul a fost restituit în posesiunea sa și s'a mulțămit cu executarea sentinței; iar subordinatul pârîtorului locuește în casă. Deducerea noastră finală este, că deoarece cererea pârîtorului îndeplinește toate condițiunile prescrise pentru atari cazuri de drept formal și fiindcă nu vatămă nici o regulă a dreptului material: respingerea cererei e greșită și duce la coliziunea drepturilor și îndatoririlor.

Kovács Béla
jude cercual în Caransebeș.

În Nr. 35 din 28 August 1898 al ziarului „A Jog“ s'a publicat un „eco“ la publicarea din Nr. 34, în care se zice:

Restituirea unei zidiri.

Kovács Béla, jude reg. în Caransebeș a publicat un articol sub acest nume în „A Jog“ Nr. 34, în care întrebarea principală este: O reuniune, care există de 10 ani, înființată pentru înfrumsețarea cimiterului, dar ale cărei statute guvernul încă nu le-a aprobat, poate ori nu avea drepturi să pășească ca actoră înaintea judecătoriei? În genere regularea raporturilor de drept privat, care tratează drepturile de avere reservate legislativei, deci hotărîrea condițiilor ce dau reuniunilor personalitatea de drept, putința câștigului de avere, nu se țin de ordinațiunile guvernului.

Întărirea societăților publice din partea guvernului și dispozițiilor referitoare la cele justificate, necesare pentru controlare din partea statului și pentru ordinea publică și numai din acest punct hotăresc, dacă societatea e definitiv constituită și este aptă spre funcționare — raportul publicității nu se poate recunoaște fără aprobarea ministerului de interne, — iar judecarea în privința dreptului privat și deci dejudecarea și în acest punct se hotărăsc după dreptul privat general.

Nu cunoaștem nici lege, care ar zice, că societățile nu au drept a-și agonisi averea până când n'au fost încuviințate, adecă până când statutele lor n'au fost aprobate de guvern.

În dreptul privat maghiar există lege în privința societăților. Dreptul austriac în vigoare în Transilvania, în § 26 zice, că numai societățile oprite n'au drept a-și câștigà drepturi. Astfel de societăți sânt cele oprile anume prin ordinea publică sau cari vatămă siguranța și ordinea publică și morală.

Reuniunea înființată spre înfrumsețarea cimite-

rului şi din punctul de vedere al ordinei publice trebue sprijinită, deşi nu este incuviinţată, şi judecătoria nu poate pune pedeci la dejudecarea dreptului de a-şi agonisì drepturi în legătură cu activitatea sa încheind contracte, cari toate nu pot fi făcute pendente de aprobarea guvernului.

Nici ordinaţiunea ministerială nu hotăreşte, că dela aprobarea statutelor atârnă putinţa dreptului privat, ci regulează cauza — cum s'a zis — numai din punct de vedere al controlei.

Dar ce urmări s'ar naşte, dacă dela aprobarea guvernului ar atârnà dreptul şi putinţa de a înprocesuà societăţile cu scopuri filantropice, care aprobare poate să se întâmple chiar într'un timp, când pe baza constituirii s'au şi încheiat raporturi de drept, în cari ori societăţile ori alte persoane spre a-şi apărà drepturile cer întrevenirea judecătorului? — Astfel de caz e şi procesul tratat, în care o reuniune esistentă de 10 ani şi reprezentată regulat cere a fi restituită în posesiunea unei case, faţă de pârît, care după espirarea terminului de folosire o ţine în posesiune contra dreptului, şi este dator să o restitue pârîtorului, dela care a ajuns in posesiune pârîtul numai până la revocare. Întrebarea aceasta nici nu atinge, după espirarea terminului, îndreptăţirea contractuală a părţilor. Pârîtorul are drept ne'ndoit faţă de pârît a-i restituì casa cedată spre folosire; deci instanţa I în acest punct a judecat corect, iar respingerea din partea forului apelator, pentrucă statutele nu sânt aprobate, nu se poate baza pe lege.

De ar fi după părerea din urmă, atunci toate drepturile câştigate în aceşti 10 ani ar fi nimicite, nimicite ar fi drepturile de avere înaintea judecătoriei,

aceasta însă ar fi nedreptate şi în cazul dacă guvernul n'ar aprobà statutele şi ar cere disolvarea, căci de 10 ani ea cel puţin a fost suferită de autorităţile publice spre scopuri publice şi permise, deci nu poate fi răpită de drepturile de avere căştigate în trecut. De altfel starea aceasta vatămă simţul de dreptate, ca un subordinat al unei reuniuni aplicat numai provizor contra contractului şi în mod provocător apărat de o sentinţă judecătorească, să usurpe folosirea casei. În acest caz el este încurajat a mai face şi alte fapte, care vatămă dreptul în paguba reuniunii, căci — cum se vede — forul apelator, până la aprobarea statutelor, va refuzà şi de acì înainte ajutorul de drept.

Göldner Károly
törvszéki biró, Brassó.

Prezidenta s'a adresat direct comitelui suprem Emeric Iakabffy şi aducându-i aminte de afacerea societăţii, l-a rugat să binevoească a mijlocì aprobarea statutelor, căci clica merge prea departe. Prezidentei îi venise vestea, că s'au făcut încercări de a discredita societatea la ministeriu, că tinde spre România şi numirea e numai o firmă, ca să lucreze în secret. Prezidenta i-a scris, că acela, care pe cale prezidială a făcut aceasta, este un om fără conştiinţă şi fără omenie; nu numai, că a încunjurat pe superiorii săi, ca să ajungă până la ministeriu cu minciuna, ci a calumniat şi societatea.

Titlul societăţii nu s'a putut face altcum decât „Societatea femeilor române pentru regularea cimiterului", pentrucă cimiterul e confesional şi nu comunal. Deci nu se putea zice: Societatea femeilor maghiare sau germâne, pentrucă acestea nu aparţin confesiunii gr. or. rom., ci numai Românii folosesc cimiterul lor gr. or.

rom. A şi primit comitele suprem statutele societăţii dela ministeriu, ca pe calea reservată — să-şi spună părerea asupra cauzei.

Fără veste sosì comitele suprem la Caransebeş şi prin căpitanul oraşului, fu clica avizată, că se află la „Pomul verde". Comitele suprem cerù lui Burdia deslușire şi apoi le spuse, că dacă într'adevăr au şi d-lor parte la prigonirea societăţii până pe la judecătorii, apoi nu numai că-i compătimeşte, ci le spune, că dacă întru toate ar fi pe partea lor, dar la prigonirea societăţii nu stă cu d-lor şi a venit anume să se convingă şi să le-o spună, apoi să ceară scuzele d-nei de Iacobich şi să-i spună, că statutele vor fi cât de curând aprobate. Cu complezanţa cea mai mare, mulcomì, în ziua următoare, pe doamna de Iacobich, asigurându-o, că fără vina sa au întârziat statutele din mai multe cauze, care e ştià deja prezidenta.

În 12 August 1898, primì societatea statutele aprobate de guvern cu datul de 19 Iulie 1898 Nr. 71563 şi în 18 Septemvrie 1898 se prezentează adunării generale pe lângă următorul raport:

Onorată adunare generală!

În adunarea generală extraordinară din 24 Oct. a. tr. am fost rugată să primesc prezidiul societăţii provizorice până la proxima adunare generală ordinară, care aveà, după statute, să se ţină în luna lui Ianuarie a. c. Această adunare generală nu s'a putut ţineà până în ziua de astăzi, deoarece societatea a fost aruncată în lupte neaşteptate şi i-a fost sistată activitatea cu puterea autorităţilor politice.

Văzând eu criza, în care se află societatea făcându-se în adunările generale din Mai şi 18 Iulie 1897

prin domnii Ilie Curescu, Ion Ionaș și Constantin Burdia, încercările a desființă societatea cu ori-ce preț, m'am decis a primi prezidiul societății, care devenì pentru mine un adevărat martiriu, dar sub împrejurările în care ne aflăm, m'a făcut să-l suport în cea mai bună credință, că numai pentru dreptate suport, și a luptà pentru un drept e datorința fiecărei ființe, care are simțământ și inima la loc.

Nu e lucru ușor și e ceva neobișnuit, ca o femee să se lupte pentru un drept atât de uman, cum e scopul societății noastre, deoarece în secolul, în care trăim, se zice că umanitatea a ajuns la culme, și așa se presupune, că acest simțământ predomnește în secolul acesta.

A aflà contrari la un astfel de scop, te pune în uimire, dar te și indignează, și te face a nu lăsà ca simțăminte străine umanității să-și poată realizà scopul nimicirii, care li-i ținta. E un lucru greu pentru o femeie, fără scut bărbătesc, cum sânt eu, a duce o luptă cu bărbați degenerați, dar scopul nostru, îngrijirea noastră pentru iubiții noștri repausați, mi-a dat curajul și voia a duce lupta până unde se poate — necăutând că îmi fac prin ea o ceată de dușmani personali.

Am avut satisfacția să văd, că iubitul nostru popor e plin de simțeminte bune și când e vorba de umanitate, e la locul său; am văzut, când îl chemi întru ajutor pe terenul acesta, și frica de stăpâniri o lasă la o parte și merge înainte; am văzut la petrecerea din 19 Ianuarie a. c. aproape 700 de persoane întrunite la un loc pentru scopul nostru.

Pentru aceea am dus lupta și mai cu inimă cu reprezentanța comunei bisericești, pentru că am văzut, că

numai unii membri ai reprezentanței fac abuz de încrederea, care a pus-o poporul în ei, dar poporul nu împărtășește apucăturile lor sălbatice.

Nu voesc să repetez toate fazele luptei, doară au fost publice și sânt cunoscute tuturora, atâta voesc să amintesc, că am aflat scutul cel mai uman și prevenitor la Ilustritatea Sa domnul secretar de stat Emeric de Iakabffy fostul comite suprem al comitatului Caraș-Severin, care a scutit societatea noastră cu demnitate de perirea pregătită pe toate terenele.

Nu ne-a scutit numai pe noi ca societate, ci și vaza autorităților bisericești mai înalte, care în cazul de prezent, a fost privit de comitetul parohial de un „atout“ care se poate aruncà din joc afară. — E un tablou foarte trist, dar oamenii în orbia patimilor nici nu-l văd, ci se simt mari, că pot provoca astfel de situațiuni.

Societatea noastră a lucrat timp de 14 ani pentru biserică, — întreg orașul a contribuit la lucrările noastre cu mult, cu puțin, după cum a voit și putut. Publice am lucrat, publice am adunat, și totuș s'au făcut încercări înaintea unei judecătorii să se nege, că societatea noastră a lucrat ceva.

S'a întâmplat, că Mărtin Sbăgan, păzitorul cimiterului pus și susținut de societatea noastră, prin Ioan Nemoian care a vorbit și în numele comitetului parohial a negat tot ce am lucrat, și abea după ce a fost imbiat cu jurământul asupra întrăbării, a cedat și a recunoscut, că noi am zidit casa pentru păzitor.

Nu am lucrat pentru ca să ne câștigăm mulțămita cuiva, nici n'am căutat merite, însă nici insulte nu am meritat, cum a făcut-o comitetul parohial cu cererea în decisul său Nr. 24 dtt. 2 Ianuarie a. c. în care cere dela

Venerabilul Consistor diecezan, ca banii ce se află în mânile noastre să se asigureze, căci doar sânt ai Bisericii.

Mă rog, o societate, care nu are alt scop decât să adune bani pentru scopul de a regulà cimiterul, care a făcut dejà atât de mult să fie în astfel de mod insultată, e un ce cu care numai astfel te poți împăca, când cercetezi cu deamănuntul calitățile acelora, care au făcut-o și afli, că se află într'o decădere sufletească, în care nu-și mai pot dà sama de cele vorbite și făcute.

Am isbutit cu ajutorul lui D-zeu să scăpăm de nimicirea croită, — societatea nu s'a putut desființà prin sine însaș, cum dorise Ilie Curescu, Ion Ionaș și Constantin Burdia, — nici prin comitetul parohial, la a cărui ajutor apelară în afară, nici la pornirea cu forța prin puterea organelor politice.

Încă odată repet, că prin mijlocirea Ilustrității sale a secretarului de stat Emerich de Iakabffy se rupseră toate ițele intrigei și noi putem să ne începem activitatea de nou.

Am isbutit, de am scăpat de nimicire; dar ne-a mers ca porumbului, care a scăpat din ghiara cobețului; am trebuit să lăsăm, ca el, pene. Ne-au cam ciupelit de pene cu spesele procesului și cu apărarea și înaintarea statutelor la guvern, dar am speranța, că vor crește iarăș penele și nu ni s'ar cunoaște paguba, care am îndurat-o, pe când altora nici atâta mângăere nu le rămâne să fie în stare să repareze reputațiunea perdută.

Rog deci, ca onorata adunare generală să binevoiască, după ascultarea raportului domnului cassar — a îngădui spesele cauzate prin apărare.

Onorată adunare generală!

Eu mă simt îndemnată a propune adunării generale, ca din adunarea generală de astăzi să adresăm o

mulțămire protocolară Ilustrității Sale domnului secretar de stat Emeric de Iakabffy în semn de mulțămire pentru apărarea și sprijinul, cu care bine a voit să ne ia în scut.

Asemenea propun, ca și onoraților membri fundatori, Escelenței Sale domnului marșallocotenent cavaler de Seracsin, George Baiaș, Alecsandru Stancovici și Crăciun să li-se esprime mulțămire protocolară pentru apărarea cauzei în adunările generale din Mai și Iulie 1897.

Încheind raportul aduc la cunoștiința adunării generale, că guvernul ne-a aprobat statutele cu datul de 19 Iulie 1898 Nr. 71568.

Caransebeș în 18 Sept. 1898.

Elena de Iacobich
prezidentă.

Adunarea generală primì toate propunerile prezidentei; se hotărî apoi repararea zidului.

După esaminarea tuturor ofertelor pentru lucrarea aceasta, se primì ofertul lui Iosef Höllenschuss cu 1200 fl. și planul, în care să arată o fațadă potrivită de cătră strada Serveștilor.

Întrebarea erà acuma, cu cine să se pună societatea în conțelegere, căci comitetul parohial și epitropia a demisionat, iar Nemoian pândea prin cimiter și zicea, că are mandat dela demisionatul comitet parohial, că dànsul e președinte în afacerile bisericești.

S'a hotărît în adunarea generală să se facă întrebare și la Prea onoratul domn protopresbiter Andreiu Ghidiu.

Răspunsul n'a întârziat:

Ad. Nr. 233/1898

Mult stimatei Doamne

Elena de Iacobich prezidenta societăţii femeilor

în

Loc

În rezolvirea cererei M. St. D-Tale dtto 19 Septemvrie a. c. adresată subscrisului ca protopresbiter, Ţi-se rescrie, că Venerabilul Consistor diecezan cu decisul dtto 9 Iulie a. c. Nr. 1335 B. a primit abzicerea comitetului parohial, şi acelaş Venerabil Consistor a denumit o comisiune bisericească dintre membrii sinodului parohial, carea sub prezidiul meu ca protoprezbiter şi-a început activitatea încă dela 23 August a. c.

Ceea ce se dă în cunoştinţa M. St. D-Tale cu înviaţiunea, ca pe viitor şi până la alte dispoziţiuni în afaceri de ale comitetului parohial să Vă adresaţi comisiunei bisericeşti denumite.

Caransebeş, în 7/19 Septemvrie 1898.

Andreiu Ghidiu m. p.,
protoprezbiter.

Dar Burdia n'a voit să recunoască comisiunea bisericească, şi cereà alegerea comitetului parohial, şi Nemoian duceà mai departe cu mandatul lor în mână.

Societatea îndată a prezentat comisiunei bisericeşti planul pentru faţada zidului şi ridicarea zidului, cu rugarea, ca cât mai curând să fie aprobate. Dejà în 20 Sept. 1898 a primit societatea următorul estras:

Protocol

luat la 20 Sept. (2 Oct.) 1898 în şedinţa comisiunei bisericeşti din Caransebeş.

Prezenți: Dl Andrei Ghidiu protoprezbiter ca președinte, Iefta Biju ca notar; apoi membrii comisiunei: Alex. Stancovici, Paul Bona, Aurel Nedici, Nicolae Șiclovan, Ioan Jumanca, Mitru Biju și Toma Nimu.

Președintele prezintează comunicatul societății femeilor române pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului gr. or. din Caransebeș, prin care aceeaș societate face comunei bisericești ofertul de a repară și înfrumsețà zidul din jurul cimiterului după planul staverit pe spesele ei proprii, voind prin aceasta a scuti biserica de cheltuielile de peste 1300 fl. recerute la reparare și înfrumsețare. Totodată amintita societate comunică contractul încheiat cu Rusalin Velsan pentru păzirea mormintelor. — Comisiunea bisericească având în vedere, că societatea femeilor române pentru înfrumsețarea mormintelor a satisfăcut îndatoririlor din Statute, cu provocare la § 24 din Statutele societății ia la plăcuta cunoștință tendința de a repară și înfrumsețà zidul cimiterului, și din a sa parte primește ofertul făcut de societate.

Considerând însă, că în virtutea statutului organic Venerabilul Conzistor diecezan are datorința a priveghià și a ținea în evidență ori ce afaceri de caracter bisericesc în fiecare comună aparținătoare diecezei; apoi considerând, că acelaș Venerabil Conzistor a dispus, ca orice daruri benevole mai însemnate să i se aducă la cunoștință, în urmarea aceasta comisiunea bisericească se simte datoare a încunoștința Venerabilul Conzistor diecezan despre buna intenție a societății, ca și acelaș Venerabil Conzistor să poată fi în plăcuta poziție a-și da consimțământul.

Cu privire la afacerea instituirei păzitorului de morminți, fiind aceasta o afacere internă a reuniunii

femeilor, comisiunea bisericească un ingerează în cauză, fiind acelaș păzitor plătit din partea societății. Angajamentul făcut cu Rusalin Velsan, comisiunea îl ia la cunoștință, dorește însă comisiunea bisericească, ca totdeauna, când se vor face schimbări în personalul păzitorilor de morminți să se pună oameni de omenie cu tragere de inimă pentru morminți și cu pietate față de cei ce zac în cimiter.

Ne mai având altele de a pertracta, ședința se ridică.

Andrei Ghidiu
protopresbiter ca președinte.

Iefta Biju
notar.

Întreprinzătorul Iosef Höllenschuss a început lucrarea zidului și tocmai stâmpără varul, când se pomeni cu Ioan Nemoian în cimiter. Cu o furie nespusă recercă pe întreprinzător să părăsească cu lucrători cu tot cimiterul. Întrebându-l întreprinzătorul, cu ce drept cere dânsul asta, Nemoian îi răspunse: „Eu sânt prezidentul comitetului parohial, — eu poruncesc aici! — Afară de aici!“

— „Mai moale domnule, să nu te arunc eu afară; eu nu sânt de capul meu aici, ci cu îngăduința autorităților, care au să poruncească aici, — pleacă D-Ta și nu-mi reține lucrătorii“, îi răspunse întreprinzătorul.

Indignat, că nu i-a recunoscut nime autoritatea, — ba chiar a fost întimpinat cu râs din partea lucrătorilor, — Nemoian părăsește cimiterul.

Martin Sbăgan a fost martor la cele petrecute, apoi auzind, că societatea a primit statutele dela guvern, și-a făcut socoata să plece de bună voie din cimiter și să nu aștepte să-i vină a doua oară executorul. Într'o Sâmbătă sara și-a încărcat avuția și a plecat; cheile dela casă le-a trimis protopopului, cari însă nu ajunseseră

acolo, căci pe drum au fost reclamate de Ioan Nemoian — tot în calitatea sa de prezident al comitetului parohial.

Situaţia devenise fatală. Cheile erau în mânile lui Nemoian, de care trebuia să presupuni, că e abnormal; cimiterul fără pază; lucrătorii întreprinzătorului pretutindenea. Singur întreprinzătorul era desperat, pentrucă nu puteà veghià în toate părţile.

Dl protopop a trimis după chei, dar înzadar. Nemoian nu voia să recunoască porunca Conzistorului; pentru el comisiunea bisericească nu existà, — aveà doară mandatul...

Prezidenta a făcut proces scurt: a mers la poliţie şi a anunţat, că Sbăgan a plecat; Nemoian nu dă cheile şi societatea e silită să-şi deşchidă casa cu un lăcătar. Lui Rusalin Velsan i-a spus, ca după amiazi la 3 ore să se afle cu bagajul şi cu lăcătuşul la cimiter.

La 3 ore casa a fost deşchisă, păzitorul a ocupat postul său — şi lăcătuşul a dus brăvile cu sine, ca să facă alte chei.

Toţi cugetau, că acum s'a gătat comedia, şi societatea va aveà pace.

Spre mirarea prezidentei şi a dlui protopop Andrei Ghidiu însă, li se inmanuară citaţiuni dela judele de instrucţie, şi dela judeţul cercual.

Nici mai mică, nici mai mare nu era acuza ridicată faţă de d-lor, decât, că împreună au spart casa păzitorului şi l-au inzultat faptice, apoi au aruncat afară pe Martin Sbăgan.

Judeţul cercual a respins pe Martin Sbăgan, care dânsul era eroul acuzei.

La judele de instrucţie s'a petrecut o scenă, care

caracterizează metodul de a prinde pe oameni cu promisiuni goale, ca să-şi ajungă clica scopurile.

În acuză se spunea, că într'o Duminică după amiazi s'a întâmplat crima aceasta.

Protopopul era gata să numească martori, cu care a îmbrăcat în Duminica aceea la 3 ore după amiazi, în sfite, pe preotul, care murise în Serveşti. Judele chemă pe Martin Sbăgan şi-l întrebă: „Când s'a mutat? Fost-a protopopul în cimiter, când s'a dus, şi ce i-a zis?“ Martin răspunse: „M'am mutat Sâmbătă după amiazi şi dl prota n'a fost acolo“. Tot aşa a răspuns, când a fost întrebat despre prezidentă.

Apostrofându-l judele pentru acuza mincinoasă şi explicându-i ce stă în ea, începu Martin să-şi facă cruce peste cruce şi să plângă, că d'estea n'a fost vorba, când a subscris pâra, ci dl Burdia şi Curescu i-au zis să subscrie numai pâra, pentrucă dl Nemoian lucră ca să vină dânsul iarăş la cimiter ca păzitor, şi va primi o plată cât de bună.

Dl protopop şi prezidenta se îndurară să-l ierte şi să nu se folosească de dreptul lor de a-l acuzà pentru acuză falsă; era lucru vădit, că a fost folosit de unealtă proastă din partea clicei.

Astfel s'a sistat procedura judecătorească în 24 Decemvrie 1898 Nr. 1903 Bftő.

După un timp, dispune Consistorul alegerea comitetului parohial.

Toate alegerile steteau sub puterea clicei. Clica alege pe vechii membri şi pe Ioan Mihai de prezident al comitetului parohial, pe acel Ioan Mihai, care ridicase gardul de scânduri înaintea casei societăţii strigând: „Eu sânt bărbat, eu ştiu ce fac; eu port căciulă, nu port pălărie cu pene pe cap!“

Societatea a compătimit pe atunci, „căciula“, acum compătimiă comuna bisericească, pentrucă eră de prevăzut, că de nou va păţi ruşine cu oamenii pătimaşi puşi de nou în sinul şi în fruntea comitetului parohial. Burdia şi Curescu erau se 'nţelege, numai membri în comitet şi, prin urmare maioritatea comitetului parohial se putea face responsabilă pentru orice faptă slabă.

„Ruga“, pentru care făcuse societatea apel la popor, nu s'a putut sărbà în anul 1889. Reuniunea română de cântări şi de muzică, care avea de prezident pe învăţătorul confesional Nicolae Velcu, a încercat să usurpeze societăţii festivitatea aceasta şi a făcut pregătirile pentru ea în curtea bisericii, dar D-zeu a trimis o descărcare de nori, cum a fost aceea la Paştile din anul 1885, când eră să vină comisiunile la cimiter pentru controlarea planului pentru cărări. Reuniunea română de muzică şi de cântări sta sub puterea clicei; domnul Iefta Biju eră în anul 1889, prezident al ei şi a abzis, pentrucă nu voià să se supună cererilor să facă servici urei personale, care se cerea din partea clicei dela D-sa. Învăţătorul Nicolae Velcu eră învăţător confesional, susţinut de biserică, prin urmare, plătit de comitetul parohial.

In anul 1900 s'a rugat societatea de comitetul parohial, ca — deoarece biserica până acì n'a avut grijă de sărbarea hramului bisericii — să recunoască sărbarea „Rugei“ odată pentru totdeauna societăţii, şi societatea o întroduce pentru scopul ei, care e tot al bisericii.

Dl Filip Bria, amploiat în pensiune, întorsese din străinătate la Caransebeş, şi comunicând mult cu familia Curescu, se credeà, că va fi omul clicei şi, prin urmare, avuse onoarea să fie ales membru în comitetul parohial.

Ca să nu se poată zice, că Ioan Mihaiu va fi lucrat la poruncă, s'a încredinţat dl Bria cu prezidiul acelei

şedinţe, în care ajunsese rugarea societăţii la pertractare şi, lipsând matadorii toţi din acea şedinţă, dl Bria a dobândit maioritatea membrilor prezenţi, şi „Ruga“ s'a declarat după drept, odată pentru totdeauna, ca venit al societăţii:

Nr. 6 cmp. 1900.

Onorabilei societăţi a femeilor române pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului gr. or.

în

Caransebeş

Comitetul parohial gr. or. rom. din loc, în şedinţa sa ţinută la 16/29 Aprilie a. c. a dat loc rugării onoratei susnumite societăţi şi a încuviinţat, ca aceasta Onor. societate să ţină în ziua de sf. George „Ruga“ uzuată în curtea bisericii parohiale gr. or. din loc atât în acest an, cât şi în anii următori, adecă pentru totdeuna.

Filip Bria L. S. Ioan Stoian m. p.
vicepreşedinte. notar.

Recurs contra acestui decis nu s'a făcut. După şedinţa aceasta, Dl Bria a fost apostrofat de părintele Ioan Stoian: „Ori de-astea ne faci dle Bria? Să fim ştiut noi d'asta, apoi nu erai Dta ales membru în comitetul parohial“. Dl Bria l-a făcut atent la datorinţele sale ca preot şi la datorinţele comitetului parohial faţă de ceice lucră în interesul bisericii. Din vorbă în vorbă, părintele Ioan Stoian vatămă pe dl Bria şi acesta a fost silit să facă arătare la Ven. Consistor.

Ruga sărbată la sf. George a fost un triumf al so-

cietății. Poporul a venit cu mic cu mare să ia parte la festivitate. Hora erà condusă de fruntașul poporului, de George Băiașu și de protopopul Andreiu Ghidiu și erà atât de mare, încât erà înconjurată biserica întreagă; se păreà, că poporul tinde s'o ia în brațe. Dl George Băiașu a ținut o cuvântare călduroasă și plină de umor poporului zicând într'altele: „Incercat-am eu să vă fac nedeie (rugă), — nu s'a prins; încercat-a epitropia, — nu s'a prins; acuma, când vă învită d-na Iacobich, ați venit cu mic, cu mare; tot am auzit, că când nici dracu cu a lui putere nu-și mai poate duce la isbândă propunerile sale, — atunci trimite o femeie și ea le isprăvește vă îndemn să țineți la scop, să țineți la sf. biserică, căc e lucru sfânt și lucrul sfânt păzește de rău". Strigătele poporului: „Să trăească dl Băiașu! Să trăească societatea! Să trăească dl prota!" nu mai aveau sfârșit.

Ostentativ au lipsit dela petrecere comitetul parohial și epitropia; au lipsit dela festivitatea dată pentru popor, — pentru acel popor, care formà comuna bisericească, acea comună bisericească, la care cu forța se impuneau ca reprezentanți și ca conducători.

Erà o plăcere deosebită să vezi pe protopop încunjurat de popor și ca un adevărat păstor între turma sa, și te cuprindeà indignarea, când steteai să judeci, că protopopul acesta e tot acelaș protopop, care, în ședințele comitetului parohial, nu puteà să-și valideze votul, din cauza reprezentanților acestui popor nefericit cu astfel de conducători cum e Burdia și Curescu. Aci s'a văzut și s'a putut convinge ori-cine, că poporul e tras pe sfoară și reprezentanța, impusă cu forța, nu este a comunei bisericești, ci a lui Burdia, cu care a putut să lucre contra intereselor publice și la dărâmarea prestigiului bisericii noastre. Durere, că episcopul die-

cezan n'a ştiut să-şi apere pe protopop, cum a făcut-o episcopul catolic Bonaz din Timişoara, care, când s'a ridicat Constantin Burdia să lovească în preotul Demele din Caransebeş, pentrucă n'a voit să facă politică pe placul lui, — în loc de dojană, l-a distins cu rangul de protopop şi cu brâu roşu, arătându-i lui Burdia, că nu-l sufere să se amestece în cercul său de activitate şi să vatăme pe un supus al său numai şi numai, ca să-ş facă lui o scară pentru înaintare.

Ion Mihai ca preşedintele comitetului parohial se mişcà după poruncile lui Burdia şi Curescu, şi începù să-şi împlinească misiunea, adecă să şicaneze societatea cu câte toate; nici servitorul societăţii nu aveà pace precum arată scrisoarea următoare:

Nr. 21/1900.

Onorabilei societăţi a femeilor române pentru înfrumseţarea cimiterului

în

Caransebeş

S'a întâmplat în sărbătoarea Naşterii sf. Ioan Botezătorul, că ieşind din biserica sf. Ioan cu litia, la biserica sf. George nu s'au tras clopotele. Această împrejurare a îndemnat prezidentul comitetului parohial, ca să zică servitorului dela cimiter, Rusalin Velsan, aflător în serviţiul reuniunei femeilor române să meargă la Biserica sf. George şi să avizeze pe cei de acolo despre ieşirea cu litia, ca astfel să se tragă clopotele, eventual să dea şi dânsul ajutor în caz de lipsă. La

aceasta numitul servitor a răspuns, că el nu se duce, pentrucă nu este el crâsnic.

În urma acestora comitetul parohial recearcă onorata societate a femeilor române să binevoiască a îndrumà pe servitorul Rusalin Velsan, ca dânsul pe viitor să se poarte cu bunăcuviință față de prezident și epitropia parohială și să nu denege ascultarea în cazuri de interes bisericesc.

Caransebeș, din ședința comitetului parohial gr. or. rom. ținută la 25 Iunie n. 1900.

Ioan Mihaiu
președintele comit. parohial.

Ioan Stoian
notar.

Erà lucru foarte ciudat. Servitorul s'a plâns, că a fost înjurat de președintele comitetului parohial, pentrucă n'a voit să meargă să tragă clopotele la biserica din oraș. Contractul său îl sileà, în punct 5, ca să stee la poarta cimiterului, când este slujbă în biserica din cimiter sau înmormântări; nu puteà deci să facă servici de clopotar la biserica sf. George din oraș.

Societatea n'a putut deci să zică alta decât, ca comitetul parohial să-și angajeze clopotar; societatea nu poate să admită, ca servitorul să-și părăsească postul său de veghietor tocmai atunci, când se află mult public în cimiter.

În 12 Aprilie 1901 a murit marșallocotenentul Teodor cavaler de Seracsin, care erà vicepreședintele societății.

Încă în viață și-a esprimat dorința, unde voește să i se facă cripta.

Familia a trimis după prim-epitropul Nicolae Popovici și a cumpărat locul acela cu suma de 50 fl. *Atâta a cerut epitropul.* Fiind prezidenta societății de față, când s'a cumpărat locul; fiind de față, când s'a

tocmit lucrarea boltei, cu întreprinzătorul; fiind rugată de familie, apoi de întreprinzător și de epitrop să meargă la cimiter, să fie de față la predarea locului, — a mers cu dlor la cimiter.

Intrebând întreprinzetorul, unde să se arunce pământul scos din criptă, epitropul se vorbește cu prezidenta, care-l roagă, să nu strice regularea cu grămădirea pământului prin cimiter. Epitropul dispune, că ce nu se poate resfirà prin cimiter, să se arunce preste zid afară din cimiter, ca să se reguleze terenul pe lângă zidul cimiterului. Întreprinzătorul a început săparea groapei pentru criptă.

După amiazi însă a fost oprit de președintele Ioan Mihaiu, care erà însoțit de notarul comitetului parohial Ioan Stoian, pe motivul, că epitropul a vândut locul prea ieftin și dacă nu se plătește 100 fl. pe el, locul nu se vinde.

Așteptând în cimiter după răspunsul familiei, au văzut cum se aruncà pământul peste zid, și cum strângeau lucrătorii oasele scoase din pământ. Locul criptei erà, notabene, acolo unde se îngropà, înainte de regulare, proletariatul, la capătul mlăcii, care s'a astupat la regulare. Erà Vinerea patimilor, înainte de sf. Paști.

Sâmbătă după amiazi a fost de nou oprit lucrul— prin căpitanul poliției.

Se făcuse adecă planul, că acum e timpul mai potrivit să se disolve societatea chiar prin Consistorul diecezan.

Se făcuse arătarea la poliție, că prezidenta societății ar fi dispus aruncarea oaselor morților afară din cimiter și râmătorii ar fi plecat cu ele în gură pe drum; apoi că s'ar fi aruncat pământ cu oase în canalul mo-

rilor spurcând apa de acolo, pe care s'ar fi putut vedea grăsimea ieşită din pământ şi oase sleite pe de asupra apei. O minciună mai sleită decât asta nici nu se putea. Canalul morilor e tocmai acolo. Ieşind apa de sub şghiabul repezinos al morii lui Ioan Buru, apa trece repede ducând cu sine tot ce-i stà în cale, şi astfel ar fi dus şi grăsimea, nu i-ar fi lăsat timp să se sleiască.

Nicolae Beltian, George Beltian, Dumitru Beltian, George Izac, Nicolae Isac, Dimitrie Humiţa (supranumit Ruscanu), reclamau, pe de asupra, locul criptei, care l-ar fi vindut prezidenta şi în batjocură a aruncat oasele moş-strămoşilor lor râmătorilor pe stradă. În mijlocul acestor oameni stà notarul comitetului parohial, părintele Ioan Stoian.

Căpitanul oraşului a dispus, ca pământul de pe lângă zid, să se arunce în grădina păzitorului, iar celelalte acuze — nu se ţin de competinţa sa.

Cauza a ajuns înaintea judecătoriei şi înaintea Venerabilului Consistor, căruia se cerù direct depărtarea prezidentei din cimiter.

La judecătoria cercuală, Nicolae Beltian a fost pedepsit cu 15 cor., iar ceilalţi fiecare cu câte 10 cor.

Venerabilul Consistor a respins acuza, ca neîntemeiată.

Pe lângă biserica din cimiter erau cruci frânte şi scoase de pe la mormânturi, răzimate de ea. Prezidenta a tras atenţiunea epitropului la ele, pentrucă răveneala de pe ele începuse să strice zidului, şi apoi nici nu stà frumos acolo. S'a dispus mutarea lor pe lângă zid la casa mortuară.

Ioan Mihai îndată a fost gata să apostrofeze societatea şi să-i trimită scriptul următor:

Nr. 20/1901

Onoratei reuniuni a femeilor române pentru înfrumsețarea cimiterului

în

Loc

Venindu-i comitetului parohial la cunoștința, că prezidenta reuniunei femeilor a delăturat mai multe cruci dela morminți și le-a înșirat pe lângă zidul cimiterului, a adus următorul

Decis:

Prezidenta reuniunei femeilor se avizează, ca să pună în timp de 8 zile toate crucile delăturate la locul lor, de unde le-au depărtat, și aceasta pentruca să nu se nască conturbare între credincioșii destul de iritați și mâhniți din partea președintei reuniunei; iar pe viitor fără știrea și învoirea epitropiei parohiale să nu mai delăture astfel de cruci sau să întreprindă alte lucrări în cimiter.

Caransebeș, din ședința comitetului parohial gr. or. ținută la 6/19 Aprilie 1901.

L. S. Ioan Mihai m. p.
președinte.

Ion Mihai n'a mai cumpănit nimica; scripta sa n'a putut fi privită de act oficios, de oarece îi lipsiă subscrierea notarului și pentru aceea dar, și pentrucă prezidenta în conțelegere cu epitropia, și epitropul singur au spus servitorului să mute crucile, au putut iarăș numai compătimi comuna bisericească, că are un președinte cu „căciulă“ și totuș fără „căciulă“. Credincioșii,

cari şi-au aşezat crucile pe lângă biserică, n'au ridicat protest, deci cu atât mai puţin avea dreptul Ion Mihai să vorbească în numele lor, ca mâhniţi şi iritaţi din partea prezidentei. Între cei mâhniţi să putea număra numai dsa, pentrucă lucrul său prin cimiter a fost dărâmat de executorul judeţului cercual, iar iritaţi au putut fi numai membrii comitetului parohial, cei aleşi la poruncă, pentrucă nu pot nimici o afurisită de femeie, care trăia pentru scopul societăţii şi-şi împlinea datorinţele în toată privinţa. In zilele premergătoare acestei şedinţe a comitetului parohial, s'a svonit, că Burdia şi Curescu va lua societăţii „Ruga", căci acum nu mai trăeşte Seracin, care putea să mijlocească multe pentru societate, şi Consistorul numai pentru ilustrul bărbat nu s'a alăturat la clică şi la politica lor. Vestea a devenit realitate şi societatea a primit următorul decis:

Nr. 21 cmp. 1901.

Onorabilei reuniuni a femeilor pentru regulatea şi înfrumseţarea cimiterului

în

Loc.

Comitetul parohial în şedinţa sa de astăzi a adus referitori la ţinerea „Rugei" în ziua de sf. George hramul bisericii noastre următorul

Decis:

Atât în anul acesta, cât şi în anii următorii „Ruga" din ziua hramului s. biserici a. s. George să se facă din partea comunei bisericeşti respective de comitetul parohial în curtea bisericii, având lipsă de adunarea

mijloacelor pentru repararea s. cruci din piața mare.

Astfel decisul comitetului parohial din 16/29 Aprilie 1900 Nr. 6, cu care s'a dat reuniunei femeilor curtea bisericii pentru ținerea „Rugei", se ridică.

Acest decis se comunică reuniunei femeilor spre orientare.

Caransebeș, din ședința comitetului parohial gr. or. rom. ținută la 6/19 Aprilie 1901.

L. S. Ioan Mihai
președinte.

Brevi manu rădică un decis al comitetului din anul trecut. Societatea face recurs la Ven. Consistor, fiindcă societatea a introdus ruga pentru scopul său. Comitetul societății a fost făcut datorie la cassa nouă de păstrare, unde se află un cambiu pentru societate, cu cavența personală a comitetului; datoria erà făcută pentru zidul cimiterului și se plătea cu aranjarea de petreceri etc. etc.

Răspunsul Ven. Consistor a fost următorul:

Nr. 123 ex. 1901.

Onorabilei reuniuni a femeilor române pentru regularea și înfrumsețarea cimiterului gr. or.

în

Loc

În rezolvirea rugărei societății femeilor pentru regularea și înfrumlețarea cimiternlui gr. or. rom. din loc, ca să se scoată din valoare decisul comitetului parohial din 6 Aprilie a. c. prin care se deneagă numitei societăți ținerea „Rugei" recunoscută ei prin decisul

aceluiaș comitet dtto 16 Aprilie 1900, Venerabilul Consistoriu diecezan cu dtto 18 Aprilie a. c. Nr. 1675 B. a hotărât următoarele:

„Considerând, că între comitetul parohial din loc și între reuniunea femeilor pentru înfrumsețarea cimiterului de aici s'au escat neînțelegeri cu privire la întrebarea că cine are dreptul a luà dispușețiunile de lipsă pentru ținerea în ăst an a petrecerei numite „Ruga“ cu ocazia hramului bisericei sf. George și a încassa și venitele ce vor incurge dela această petrecere; considerând, că încercările din partea competentă pentru delăturarea acestor neînțelegeri n'au dus la rezultatul dorit; considerând, că neînțelegerile sunt înaintate întru atâta, încât pot produce scandal public:

Pe baza acestor considerante ne-am aflat îndemnați a interzice comunei noastre bisericești din loc, precum și sus numitei reuniuni a femeilor de a ținea în acest an în Caransebeș în curtea sf. biserici sau în alt loc de caracter bisericesc sau școlar intenționata „Ruga“, cu atât mai vârtos, căci nu putem admite, ca sărbătoarea hramului bisericii sf. George prin petrecerea aranjată să servească ca isvor de amărăciune între credincioși“.

Ceea ce se aduce la cunoștiința atât a comitetului parohial cât și a sus numitei reuniuni a femeilor din loc.

Caransebeș în 19 Aprilie 1901 st. v.

Andreiu Ghidiu
protopresbiter.

Societatea s'a supus acestei hotărâri și nu a aranjat nici o petrecere.

Comitetul parohial, ai cărui membri erau Burdia și Curescu, împreună cu Reuniunea română de cântări

şi muzică, n'a voit să accepteze hotărîrea Conzistorului, ci au făcut pregătirile pentru ţinerea „Rugei“ în curtea şcoalei.

Ostentativ au percurs membrii din reuniunea de cântare oraşul, cu muzica dela Dalci, făcând serenade acelora, despre care au ştiut, că nu le aprobă ţinuta lor faţă de autorităţile bisericeşti. Curtea şcoalei se împodobià cu crengi verzi, când ieşià publicul din biserică. P. S. S. dl episcop Nicolae Popea s'a adresat învăţătorului Nicolae Velcu ca prezidentului reuniunei de cântări, zicându-i: „Caută să se depărteze lucrurile acelea din curtea şcoalei“.

După amiazi a percurs muzica încă odată oraşul, şi buibuitul pivilor vestià începerea „rugei“.

Dl Dr. Traian Badescu, secretarul episcopesc, văzând prestigiul autorităţilor bisericeşti aruncat de nou în joc, a recurs la primarul Burdia, ca să mijlocească prin poliţie, să se cureţe curtea şcoalei şi să se aducă la valoare hotărîrea Conzistorului.

Cu scuzele prefăcute, ca totdeauna, că d-lui n'a ştiut nimica de întâmplarea asta, Burdia a dat poruncă, ca să se închidă curtea şcoalei şi poporul să se împrăştie.

Comitetul parohial a fost constrâns să dimisioneze; s'a ales altul şi Burdia iară s'a pus cu forţa în fruntea comitetului parohial.

Clica, prin reprezentanţa comunei bisericeşti, din nou a adus comuna bisericească la ruşine, căci ea erà aceea, care, se ziceà, că a ales pe membrii comitetului parohial, cari fuseseră în stare să înfrunte pe un episcop şi un Conzistor. Episcopul n'a tras la răspundere pe învăţătorul Nicolae Velcu, n'a dispus ca la alegerea membrilor în comitetul parohial să dispară elementele lui Burdia. Semnul cel mai mic dat din reşedinţă ar fi

schimbat situaţiunea; dar episcopul nu numai că n'a făcut nimica, ci a recercat şi pe prezidentă să nu publice afacerea în „Tribuna“.

Desastrul cu „Ruga“ n'a rămas nerăsbunat.

Înaintea reşedinţei era trotoarul în feluri şi chipuri murdărit, — avea doară Burdia toate întreprinderile oraşului în mână şi feluri de întreprinzători la dispoziţie. Prezidentei i s'au spart ferestrile şi asemenea i s'a murdărit casa.

Până aci a suferit prezidenta tăcând, — pentrucă atacurile nu erau făcute la persoana ei, ci numai la esistinţa societăţii; dar acum ferestrile şi casa erau ale ei.

Prezidenta, ca fica unui soldat cu reputaţie bună, n'a acceptat poruncile bibliei până întru atâta, ca să nu dea preste mâna, care îi bate obrazul şi să 'ntindă şi partea cealaltă, ci i-a spus episcopului, că rău face cu indulgenţa sa, căci oamenii, ca Burdia şi Curescu, nu se tractează cu blândeţe, ci după cum le este cojocul. Nu va publică afacerea în „Tribuna“, ci-şi va căutà scut acolo, unde trebueşte să fie căutat.

S'a adresat prezidenta ministrului preşedinte Coloman Széll cu următoarea rugare:

Ecselenţa Voastră!

Domnule ministru preşedinte!

Ca prezidentă şi înfiinţătoarea unei societăţi umanitare, ale cărei statute le alăturez aici, silită prin imprejurări aproape de necrezut, îndrăznesc cu deplină încredere a mă adresà Ecselenţei Voastre, aducându-Vă la cunoştinţă fapte, care preocupă opiniunea publică, lăsându-le în apreţierea judecăţii Ecselenţei Voastre.

Societăţile umanitare sânt pentru stat izvoare de

ajutor, prin cari se contribue mult la civilizațiune, fără ca statul să speseze ceva din visteria statului. Pentru aceea li se dă din partea statului o deosebită atențiune și le distinge cu scutul său moral. Tocmai d'aceea nici nu poate să fie statului indiferent, cum sânt tractate de autoritățile politice subordinate statului, cu atât mai vârtos nu, când se persecută dânsele sub pretecstul, că dela locurile mai înalte sânt înputernicite a o face, pentrucă politica statului o pretinde.

Asta este și trebue să pună în mirare, când se provoacă chiar și scandale, ca să poată susținea, că așa este și pentru ca să se poată răsbunà asupra acelora, cari nu le cred, ci au curajul să-și împlinească datoriințele, apărând dreptul și dreptatea și cutează a vorbì liber.

Când merge persecutarea chiar până peste morminți, atunci a trecut peste hotarele umanității și chiar și politica statului a trecut peste țintă.

Astfel de scandal s'a petrecut la groapa deschisă a decedatului marșallocotenent Teodor cavaler de Seracin în 13 Aprilie a. c., căruia foaia „Karansebeser Zeitung“ din 21 Aprilie îi ține un necrolog, zicând, că prin constelația politică și prin împrejurări, care, cu putere elementară, au fost decizătoare din partea unor persoane conducătoare, mai că era în stare să-i ia decedatului încrederea în connaționalii săi. Connaționalii însă au grijit, ca decedatul să nu piardă încrederea în dânșii și i-au trimis „anonim“ aici alăturatul circular al fostului comisar regesc al comunității de avere a regimentului romano-banatic Nr. 13, Emerich Jakabffy dtto 20 Decemvrie 1897 Nr. 220 I, ca să cunoască puterea elementară, care a făcut ca să se aleagă reprezentanța com. de avere astfel, ca să fie în interesul acelora, cari au avut interes presant, ca nici decum să nu poată fi

ales marşallocotenentele de preşedinte al comunităţii de avere.

Primarul Constantin Burdia nu ar fi avut nici un ajutor din partea marşallocotenentului, care erà un bărbat cu moravuri severe ; din contră, ar fi avut un contrar puternic.

Locotenentele Elie Curescu, ar fi rămas numai cu pensiunea sa de 220 fl. la an, căci cu postul de preşedinte s'ar fi dus şi celelalte posturi.

Aşadară nu politica, ci interesul a fost cauza, că s'au folosit mijloace forţate, ca să se sprijinească interesul personal şi dl Jakabffy a sprijinit bona fide — cu protopretorii săi, ezistenţe egoistice. Tocmai pentru interesul personal a trebuit să sufere decedatul toate şi i s'a făcut chiar şi la groapa deşchisă un scandal.

În 8 Aprilie a înaintat o deputaţiune o rugare marşallocotenentului, contra volniciilor lui Burdia, care le-a usurpat şi devastat parcul cel vechiu. „Nu mie, dragii mei, ci, cu încredere, trimiteţi-o ministrului!“ Pentru aceasta şi pentru toate a trebuit să se insulte şi societatea.

Căpitanul poliţiei a fost trimes la cimiter, ca să vadă ce ispravă fac acei oameni beţi sumutaţi, la cripta marşallocotenentului, şi a fost martor, că societatea n'a făcut nici o crimă şi eu nu am meritat injuriile auzite, — dar pe lângă toate aceste, nu a dat poruncă să fie arestaţi, măcar, că au călcat şi dispoziţiunile sale. Erau toţi oamenii primarului, despre cari ştie tot oraşul, că stăteau în relaţiuni intime cu primarul. Şi tocmai starea siluitoare, care subjugă poporul şi-l dă în mâna primarului cu cambiii. este starea cea mai tristă.

Societatea timp de aproape 18 ani a lucrat, din partea poporului — în ticnă. Comitele suprem Jakabffy,

prin protecția lui Burdia, ca să ajungă, fără cvalificațiune— primar al orașului Caransebeș, și prin forțarea lui Curescu, ca președinte, al comunității de avere, fără voie a adus asupra orașului incviziținea spaniolă; toți, care nu sânt de părerile lor, toți, care îndrăsnesc să vorbească un cuvânt liber, — sânt terorizați.

In reprezentanța orașului și pretutindenea s'au ales tot astfel de oameni, a căror esistență și stare materială atârnă dela d-lor și astfel nu se află oameni, cari să poată vorbi în interesul orașului sau al bisericii contra primarului sau contra președintelui.

(Urmează toată descrierea, așa cum s'a scris în monografie, apoi:)

O cercetare severă ar arătà, că averea primarului luată din izlazul comunal, nu stă în consonanță cu averea din cartea funduară, ci s'a întins ca un gumielasticum.

Am ținut de lipsă a Vă comunica toate acestea, pentrucă opinia publică se ocupă mult cu chestiile acestea.

(Urmează încheerea epistolei).

Mult timp n'a primit prezidenta nici un răspuns din ministeriu, dar purtarea lui Burdia față de societate s'a schimbat.

Ca totdeuna, la cele întâmplate, — deși subscrise de d-sa — nu erà d-nealui vina, ci alții. A trimis deci la prezidenta pe maiorul Stroescu și a rugat-o să-i comunice toate ce privește desvoltarea societății cu regularea și înfrumsețarea cimiterului și d-sa toate le va împlini.

Societatea a făcut arătare, că cimiterul e dejà atât de ocupat încât, în partea unde se îngroapă proletariatul, se desgroapă cadavre jumătate putrede, ca să se facă loc altor morți. Barbaria aceasta să fie oprită și comitetul parohial să mijlocească lărgirea cimiterului.

Comitetul parohial a hotărît lărgirea cimiterului și

a ales în comisiunea, care să se pună în conțelegere cu proprietarii caselor din dosul cimiterului, pe dl Filip Bria, Ioan Stoian, N. Adam și Nicolae Popovici, pentru cumpărarea caselor.

Ținuta lui Burdia nu și-o puteà explicà nici comitetul parohial, care erà obișnuit să respingă societatea cu cererile ei.

In 7 Ianuarie 1902 primește prezidenta o citațiune dela senatorul Ioan Bartolomei.

I se comunică, că comitatul cere o copie despre jalba dată în Mai 1901 ministrului de interne Coloman Széll, care a dispărut din arhiva comitatului.

In 21 Ianuarie 1902 a ținut investigare dl Aurel Issekutz protonotarul comitatului.

Prezidenta i-a spus, că ea știe, că jalba asupra alegerilor făcute cu reprezentanța, atât la oraș cât și la biserică, se ține de cele 15 zile de recurs în urma alegerilor; dar a voit să cunoască dl ministru pe omul cel îndrăsneț, căruia nu-i pasă de lege, când e vorba de interesul său; a voit să cunoască dl ministru pe un om fără suflet, care jertfește toate, chiar și înfrumsețarea lăcașului morților pentru interesul său; a voit să știe ministrul, că cu reprezentanța inalfabetă, nu e scutită averea orașului, nici a orfanilor, dar nici a bisericii; a voit să știe, că toată societatea din Caransebeș e distrusă prin amenințări cu nimicire prin ministri și dusă acolo, că numai cu frică se salută om pe om; a voit să știe ministrul, că prin pactul său cu Burdia pentru politică, a ajuns un marșallocotenent, cum a fost Teodor cavaler de Seracsin, pe care maiestatea sa l-a distins cu ordinul Leopoldin și l-a ridicat l-a rangul de cavaler, prigonit până la groapa deschisă, pentru că grănicerii au voit să vină în fruntea comunității de avere și apoi pentrucă a

întors la Caransebeș; a voit să știe, cum a fost insultat un episcop bătrân și slab, pentrucă a încercat să-i se pună în cale, ca să nu se învrăjbească poporul; a voit să știe până unde poate ajunge un om, care urmărește interesul său, pe contul statului zicând, că în urmarea pactului, care-l are cu guvernul, trebue să sepoarte astfel, pentrucă politica pretinde d'estea.

Cu viu interes a ascultat dl pronotar cele înșirate de prezidentă, cu atât mai vârtos, pentrucă Constantin Burdia erà de față și nu se putea apărà nici cu un cuvânt, schimbà numai la fețe ca un cameleon.

Foarte micuț s'a făcut Burdia, când a venit vorba de pactul cu guvernul, căci dl pronotar aruncă ochii la Burdia, din care puteai cetì două întrebări și anume: „Ori așa știi minți? Ori așa știi păstrà un secret?“

Intrebând dl protonotar, cum s'a purtat dl primar din luna Mai încoace, îi arată apoi prezidentei, că Burdia numai strâmtorat prin jalba ajunsă la comitat și-a schimbat năravul față de societate, dar nu din voința sa. Burdia a primit îndrumarea, prin dl protonotar, ca pe viitor să se poarte astfel, ca să nu mai ajungă societatea să fie silită a se plânge asupra d-sale.

Intrebarea, că cine a putut avea interes să înstrăineze jalba prezidentei din arhiva comitatului, ori de pe masa vicecomitelui, a rămas o întrebare deșchisă, — hoți întrà pretutindenea și duc cu sine ce le place.

In anul 1904 a trecut Constantin Burdia dela casa orașului, ca președinte al comunității de avere, și a scăpat de sub porunca ministrului.

Inceperea comitetului parohial, ca să lărgească cimiterul, a rămas baltă. La interpelarea societății a răspuns dl Burdia, că acum n'are timp să se îngrijească de cauză, dar nici nu se poate rezolvà, pentrucă pro-

prietarii caselor, cer o sumă enormă; de aceea ar fi bine, ca societatea să afle o cale mai potrivită şi d-sa va esoperà dela comitet ajutorul potrivit.

Cu epitropia în conţelegere, cere societatea din izlazul comunal locul de pe lângă zid dela reprezentanţa oraşului. A fost esmis la faţa locului dl Eduard Bastius ptim-senator, ca să esamineze cererea societăţii.

Dl Bastius a fost însoţit de inginerul oraşului Alois Südenhorst şi de advocatul Nicolae Ionescu.

Raportul d-lui senator a fost, că prin ocuparea acestui loc s'ar închide drumurile la morile lui Rück şi Twerasser, şi afară d'asta calea, care ar avea să fie deşchisă pe lângă canal şi ar costà prea mult. Reprezentanţa a respins cererea.

Că s'ar închide drumurile morarilor, nu este adevărat, pentrucă fiecare morar îşi are drumul său; punctul cu spesele nu-l privea pe dl senator, ci societatea, şi pentru raportul fals a făcut societatea recurs la comitat.

Ca să împedece cercetarea, care privià pe cumnatul său Eduard Bastius, Burdia întrevine la vice-comite şi declară, că d-sa, care este preşedintele comunei bisericeşti, nu are cunoştiinţă, că această comună ar avea lipsă de lărgirea cimiterului şi cere respingerea societăţii şi a epitropiei.

Astfel a fost respinsă societatea pe o minciună a d-lui Burdia, care de nou împedecă societatea în urmărirea scopului ei.

*

Membrii Reuniunei

Membri fundatori a avut societatea, pe lângă întemeietoarea societăţii doamna Elena de Iacobich, pe:

P. S. S. Domnul episcop Ioan Popasu, Ilustritatea

Sa Domnul general Traian Doda; Ilustritatea Sa Domnul marşallocotenet Mihail Trapşia; Ilustritatea Sa Domnul marşallocotenent Alecsandru Guran; Ilustritatea Sa Domnui marşallocotenent Teodor cavaler de Seracsin; Domnişoarele: Alecsandra Seracsin; Eufemia Pepa născută Seracsin; Doamnele: Emilia Bartolomei, Iuliana Brancovici, Coanda Otiman; Domnii: Nicolae Brancovici, Alecsandru Stancovici, Ioan Peţa, George Baiaşu, Sozontie Crăciun, George Andreevici, Dr. Iuliu Olariu, Ioan Linţu, Nicolae Marin (colonel). — *Membrii ordinari* sânt 62,

Fundaţiuni

Dna Ana Ferenczi născ. Guran .	100	coroane
Dna Iosefina Mehangia	100	„
Dnu Petru Valuşescu pentru Hodrea	16	„
Căpitanul Dimitrie Brumar . . .	860	„
Dnul George Băiaşu	200	„
Dnul Ioan Linţu pentru Eliza Blaj	20	„
	1290	coroane

Starea materială a reuniunii

Societatea a cheltuit cu zidirea casei pentru servitor, ridicarea şi renovarea zidului cimiterului, apoi cu plătirea servitorului şi păzitorului în decurs de 25 de ani, suma de 19.074 cor. Astăzi dispune de un fond inalienabil de 1348 cor. şi de un fond disponibil de 719 cor.

Pentru ca să nu se risipească banii cu întroducerea luminei electrice spre iluminarea curţii bisericii la sărbarea „Rugei“ şi iarăş să se strice, — societatea a întrodus lumina electrică (10 lampe) odată pentru totdeuna şi se îngrijeşte, ca aceste lampe să lumineze curtea bisericii cu ocaziunea deniilor în săptămâna patimilor.

*

Să facem acum o reprivire şi să judecăm afacerea, care a dovedit adevărul ce zace în proverbul: „*Unde dai şi unde crapă!*“

O mamă nefericită ţipă de durere, pentrucă şi-a înmormântat fiii săi într'un mormânt sălbatic, fără păzitor, fără îngrijire din partea comitetului parohial din Caransebeş. Ea strigă după ajutor şi strigătul ei află răsunet şi se înfiinţează societatea femeilor române pentru regularea şi înfrumseţarea cimiterului.

Bărbaţi cu rang şi cu influinţă mare, toţi fii ai naţiunei române şi ai oraşului Caransebeş, şi episcopul diecezan se alinză scopului uman. Poporul, după delăturarea neînţelegerilor iscate prin sumuţări, — a prins drag de scop, şi l-am văzut lucrând în rând cu societatea.

Invidia, ura personală, interesul personal, grandomania, apoi o politică mincinoasă, — se ridică să-şi facă cuib în sinul societăţii. — Respingând prezidenta toate patimile acestea din pragul cimiterului, — este luată la goană şi în anul 1890 se nimiceşte materialiceşte — prin influinţa clicei, — chiar în pragul reşedinţei episcopeşti. Nimicirea aceasta nu înfrânge pe prezidentă, ci înfrânge prestigiul judecătoriei bisericeşti, căci efectul moral a fost pe partea prezidentei.

Clica n'avea să 'ntrebe de acest efect, — ea eră răsbunată asupra femeiei, care n'a voit să cedeze, — consecvenţele au rămas pe socoata judecătoriei bisericeşti.

Prin influinţa clicei se dobândeşte comitetul societăţii să cedeze, şi în 18 Iulie 1897 fù gata să disolve societatea la dorinţa lui Burdia, Curescu şi Ioan Ionaş, pentrucă începuse dejà cu politica mincinoasă să îmbete lumea cu apă rece, şi să croiască nimicirea drepturilor

grănicerilor români din fostul regiment confiniu militar romano-banatic Nr. 13, din interesul lor pur personal.

În 24 Oct. 1897 aleargă mama nefericită, care n'a suferit dela început să între politica şi ura personală în sinul societăţii — spre apărarea scopului. Cunoştea ea sufletele barbare, care — vorba Românului — erau în stare să-şi vândă şi ţărîna moş-strămoşilor şi a maicii lor, ca să le meargă bine în de-ale politicei.

Prezidenta încercă — prin vizita ei la Constantin Burdia — să aplaneze şi să-l facă să scutească scopul, dar întâmpină acolo minciuna: că la porunca autorităţilor mai înalte, trebue scopul jertfit politicei.

Lupta începù. Prezidenta recurge tocmai la acele autorităţi, dela care zicea Burdia, că a primit poruncă, şi, prin ţinuta acestor autorităţi, Burdia e demascat şi arătat de om mincinos, căci apărară scopul. Judecătoria cercuală regească luptă în rând cu societatea, ba învoacă chiar judecata altor juzi în cauză. Se apără chiar şi prestigiul al Consistorului, care fu aruncat de Constantin Burdia la o parte. Se putu convinge episcopul, că drept au grăit prezidenta, când i-au spus, că la oamenii fără cultura inimei, cu cât le creşte puterea cu atât le creşte cutezanţa şi pentru aceea să nu-i sufere să între în cauze de natură bisericească, dar înzădar a vorbit. Mama nefericită îşi apără societatea ca pe o fică a ei; — în cimiter, sub glia rece, odihneau doară fiii ei, şi ea nu suferì, ca: cu fiica ei şi cu ţărina fiilor ei să se facă comerciu prin fii rătăciţi ai neamului românesc şi ai confesiunei gr. or. pentru interesul lor propriu în d'ale politicei.

Moştenirea promisă din partea lui Curescu nu s'a împlinit, dânsul muri în Iunie 1904. Burdia — cu forţa — îi ocupă locul.

Episcopul se putu din nou convinge, că rău a fost sfatul lui Gligore Vădrariu și al lui Traian Barzu de a tracta cu Curescu blând și cuceritor, Consistorul nu dobândi nimica, dar brazda trasă prin câmpia d'odinoară atât de frumoasă și înfloritoare, prin Burdia și Curescu, produse și crescu mătrăgună, care stă să cutroapă câmpia, și să nimicească sămânța florilor de până aci — stăpâne pe câmpie.

Judece lumea întreagă asupra acestei chestii, și sigur va aflà, că la nici un neam, la nici o societate nu să va fi întâmplat aceea ce s'a întâmplat în Caransebeș prin un fiu rătăcit, prin un parvenit, care ajunse din un henteș simplu la putere, prin tradare, dar nu s'a desbrăcat de obiceiurile crude ale henteșilor de a nimici tot ce-i place pentru burta sa.

Judece lumea și aceea, că contra acestui henteș putù luptà o femeie singură, invocând ajutorul acelor autorități, cu care voià să-i facă frică. Aceste autorități au puterea în mână să facă dreptate și o și fac, dacă au să lasă terenul mincinoșilor, care, neaflând opoziție, distrug neamul întreg, ca să-ș facă lor cuiburi calde.

Din istoria societății vedem, că volniciilor trebue să li-să pună stavilă până nu se îngroașe gluma, și că *autoritățile nu sânt frică faptelor bune, ci celor rele.*

184/80

[3,00]